

A csoporton belüli döntéshozatal

Jelige: Mclane

1. Bevezetés

Az emberek életük folyamán mindig valamely csoport tagjaiként vannak jelen. Születéskor a család mellett az adott ország vagy népcsoport tagjává válnak. Természetesen ez nem jut el a gyermek tudatáig, de ahogy növekszik, úgy tágul körülötte, a világ. Folyamatosan újabb és újabb közösségek tagjává válik, amelyekben el kell sajátítania az adott csoportra jellemző normákat, hogy sikeres lehessen. A szociálpszichológusok állítják, hogy az egyén sikere jobb csoportban, mint egyedül. Ahhoz viszont, hogy a csoport tagja legyen, az illetőnek sokszor kell a saját meggyőződésével ellentétes gondolatokat- és cselekedeteket elfogadnia. Mit tehet, ha még sem akarja elfogadni a csoport normáját? Először is a könnyebbik utat választva, kilépve az adott közösségből, egy olyan csoportot keres, melynek értékeivel és cselekedeteivel egyetért. A másik lehetséges reakció pedig az, hogy megpróbálja a véleményéről meggyőzni a csoport többi tagját, hogy az, amit ő állít, helyes. Érvelését pedig úgy felépíteni, hogy a hallgatóságban elinduljanak olyan kognitív folyamatok, melyek révén attitűdváltozás áll be.

Mai világunkban folyamatosan érnek bennünket, szándékos befolyásolások. Életünket naponta, ha nem is tudatosan, de nagyon sokféleképpen szövi át a meggyőzés. Példaként említhetjük azt, amikor partnerünkkel kiválasztjuk, hogy hova menjünk nyaralni a nyáron vagy a televízióból hozzánk szóló reklámok tömegét, melyek vásárlásra ösztönöznek. Mindezek a meggyőzésünkre irányuló üzenetek azt akarják elérni, hogy az adó irányába, pozitív attitűdváltozás álljon be. A meggyőzést kutatók, leginkább azt folyamatot vizsgálják, hogy miként és milyen módon megy végbe, az attitűdváltozás a befogadó személyeknél a szóbeli meggyőzés hatására. A meggyőzés általában kommunikációs aktusok révén megy végbe, vagyis szükséges egy *adó-* és egy *vevőszemély*. Mind az üzenet kibocsátójánál, mind a befogadó félnél szükséges a tudatosság. Az adónál azért van szükség a tudatosságra, hogy a megfelelő stratégiákat válassza meg, hogy sikeresen befolyásoljon. A fogadónál pedig azért, mert mikor a sajátjától eltérő véleménnyel szembesül, szükséges, hogy feldolgozza a kapott információkat, és ha úgy találja, módosítsa attitűdjét vagy megszilárdítsa korábbi meggyőződését.

Kutatásomban arra keresem a választ, hogy az egyén, a befolyásolás eszközével, miként képes megváltoztatni a csoportdöntéseit. Módszerként a *narratív pszichológiai tartalomelemzést* választottam, melyet *A 12 dühös ember* (1957) című film narratívája alapján hajtottam végre. A filmet Reginald Rose azonos című tévéjátékáról adaptálták, ami egy esküdszéki döntéshozatalt mutat be. A filmben egy gyilkossági ügy kapcsán akarnak elítélni egy fiút. Az esküdszék feladata eldönteni, hogy bűnös vagy sem, melyet egyhangúan kell meghozniuk. Tizenegy esküdt azonnal a fiú bűnösségére szavaz, csak egy esküdt volt aki ellene szavazott. A film azt mutatja be, hogy az egyetlen esküdt, miként változtatja meg lépésről-lépésre a többiek véleményét.

A film cselekményének elemzése révén, bemutatom a csoportdöntés változásait. Mivel a vita folyamán, az esküdtek többször tartanak szavazást, lehetővé válik megfigyelni, hogy lépésről-lépésre miként változik meg a csoportnorma. Elemezhető a meggyőző által használt, a befogadónak címzett meggyőzési üzenetek. Szintén felismerhető, hogy a befogadóban elindul-e valamiféle attitűd változás a meggyőzési kísérlet révén, vagy csak egyszerűen elfogadja az üzenetet. A filmben nem sok információ derül ki az esküdtekről, de válaszaik révén, lehetséges meghatározni, hogy mely társadalmi csoporthoz tartoznak. Ez segítségünkre van az attitűd változás megítélésekor, mivel válaszaikban utalhatnak, arra, hogy származásuk vagy családi háttérük révén mennyire viszonyulnak pozitívan vagy negatívan a vádlotthoz.

Hipotézisemben a következőt állítom, hogy a befolyásolás hatással van a csoportöntéseire. A csoporton belüli döntéseket meghatározza a csoportnorma. A hipotézisemet alátámasztó elméleteket két irányból közelítem meg. Az egyik a befolyásolás mely a csoportdöntés folyamatát alakítja. Ennek a megközelítésnek a központi elméletét, a Richard Petty és John Cacioppo által jegyzet *Az elaboráció valószínűségi modellje* képzí.¹ Ehhez kapcsolódik Robert B. Cialdini *Hatás* című műve,² mely megmagyarázza azokat a jelzéseket, melyekre az egyén programozott választ ad a meggyőzés által. A Síklaki István által írt, *A meggyőzés pszichológiája* című könyv is segítségemre volt, amely nem csak, szociálpszichológiai szempontok alapján, hanem a pragmatika révén is elemzi a meggyőzést.³

A másik szociálpszichológiai megközelítés, pedig a csoportnyomás. A hipotézisem alátámasztásánál, a csoportnyomás elméletek közül, a Charlan Nemeth-Mark Swedlung-Barbara Kanki által készített, *A kissebségi válaszok mintái, és befolyásuk a többségre*, amely

¹ Em Griffin 2003. *Bevezetés a kommunikáció elméletbe* Harmat Kiadó. Budapest 196-207

² Robert B. Cialdini 2009. *Hatás, A befolyásolás pszichológiája* HVG Kiadó Zrt. Budapest

³ Síklaki István 1994. *A meggyőzés pszichológiája* Scientia Humana. Budapest

központi szerepet játszik.⁴ Az elmélet azon alapul, hogy a kisebbség képes befolyásolni a többség véleményét, ha az szilárd és egységesen hisznek benne. Ekkor a többség elkezd átgondolni a véleményét, és ha elég meggyőzőnek találja, akkor megváltoztatja álláspontját. A csoportnyomással kapcsolatos elméletek túlnyomó többségben az „aranykorban” 1950-1970 között születtek, ezért szükségesnek éreztem, hogy az újabb kutatásokat is amennyire lehetséges bemutassam. Ehhez volt segítségemre a *Lawrence R. Frey* által szerkesztett, *New Directions in Group Communication* könyvben több tanulmány is.⁵

2. Elméletek

A kutatásomhoz felhasznált elméleteket bemutatását, szintén, a korábban vázolt két szempont alapján csoportosítom. Elsőként áttekintem a befolyásolással kapcsolatos elméleteket és szakirodalmat, majd a második felében az áttekintésnek, pedig a csoportnormával kapcsolatos írásokat. A befolyásolással foglalkozó elméletek egyike *Muzafer Sherif* nevéhez kötődik. A társadalmi megítélés elmélete című tanulmányt feleségével, *Carolyn Sheriffel* és *Roger Nebergallal* együtt írta.⁶ Meglátásuk szerint, a befogadó, a feléje irányuló üzeneteket, a tudatalattijában rögzült korábbi véleménye alapján fogja mérlegelni. Muzafer Sherif korábban már több kutatást végzett azzal kapcsolatban, hogy az egyént, miként befolyásolják, az őket körülvevő csoportok. Sherif szerint egy adott témához való hozzáállásunkat, három különböző csoportba lehet besorolni. Az első az elfogadási sáv, ide azok a gondolatok tartoznak, melyekkel egyetértünk és elfogadunk. Második az elutasítási sáv, a harmadik pedig az elnemkötelezettség sávja. Ebbe tartoznak azok az információk, melyeket nem dolgoztunk fel, mert számunkra nem hordoztak lényegi mondanivalót. Ahhoz, hogy a velünk szemben álló személy, egy adott témához való viszonyulását ismerjük, szükséges a fentebb említett három attitűd-zóna helyes felmérése.

Bevezetik a személyes bevonódás fogalmát, mely alatt azt értjük, hogy az adott téma, információ mennyire befolyásolja személyes jólétünket, önmeghatározásunk szempontjából mennyire fontos. A bevonódás mértéke lehet alacsony vagy magas. Azoknak, akiknek alacsony a személyes bevonódásuk, nagy valószínűséggel az adott téma irányába nagy az elnemkötelezettség sávjuk. Azoknak, akiknek viszont magas, alighanem önálló véleménnyel rendelkeznek az adott kérdésben. Amikor valaki, szélsőségesen pozitív vagy negatív

⁴ Pataki Ferenc 1980. *Csoportlélektan* Gondolat Könyvkiadó. Budapest. 223-235

⁵ Lawrence R. Frey 2002. *New Direction in Group Communication* Sage Publications, Inc. USA

⁶ Em Griffin 2003. *Bevezetés a kommunikáció elméletbe* Harmat Kiadó. Budapest 185-195 lsd Griffin

véleményt képvisel egy adott témában, szintén magas az elkötelezettségről tesz tanúbizonyságot.

Sherif szerint a meggyőzés, két szakaszra bontható. Az első lépésben, a befogadó személy, kiértékeli a hallottakat és összehasonlítja saját véleményével. A második lépés az, hogy vagy olyan irányba módosítja attitűdjét, hogy hozzáigazítja az üzenethez, vagy még inkább szembehelyezkedik vele. Az előzőekben leírtak alapján tudjuk, hogy amikor hallunk egy üzenetet, akkor a már régebben rögzített attitűdünkkel, hasonlítjuk össze. Az üzenetek megítélésekor két szélsőség léphet fel: a kontraszt vagy az asszimiláció. *„A kontraszt nem más, mint az észlelés eltorzulása, amely a gondolatok polarizálásához vezet, de csak abban az esetben, ha az üzenet az elutasítási sávba esik. Az asszimilációt, gumiszalag effektusnak is nevezik, ugyanis az adott véleményt a befogadó attitűdhorgonyának irányába rántja, ami azt a látszatot kelti, hogy a befogadó és a beszélő véleménye megegyezik.”*⁷ Mindez akkor áll fenn, ha az üzenettel kapcsolatban konkrét meglátásunk van, ha nem vagyunk elkötelezettek, akkor a beszélő szándéka szerint fogjuk értelmezni a hallottakat.

Sherif szerint, ha a nagy a véleménykülönbség, akkor az attitűdváltozás is nagy lesz, természetesen csak akkor, ha az elfogadási sávon belül található az üzenet mondanivalója. Mikor viszont úgy ítéljük meg, hogy az üzenet az elutasítási sávunkba esik, akkor is változik az attitűdünk, még hozzá *távolodni* fog a beszélő nézeteitől. A „bumeráng-effektus” révén az emberek nem mindig önállóan alakítják ki attitűdjüket, hanem mások akarata alakítja ki.⁸ Ezek révén állítja azt Sherif, hogy a meggyőzés lépésről-lépésre zajló folyamat. Nagyobb változást csak úgy lehet elérni, hogy egymásra épülő kicsi elmozdulásokkal lehetséges.

Az elaboráció valószínűségi modellt Richard Petty és John Cacioppo közösen dolgozták ki. Az elmélet azt mondja ki, hogy az üzenet befogadója kétfajta módszer alkalmazása révén hajlandó megváltoztatni attitűdjét. Az egyik kognitív folyamatot *főútnak*, a másikat *kerülőútnak* nevezték el. A *főútvonal* magában foglalja az üzenet elaborációját. *„Az elaboráció azt jelenti, hogy a hallgató, gondosan mérlegeli, a meggyőzésére irányuló kommunikációban bennefoglalt, az adott témához kapcsolódó érveket”*.⁹ Ez a fajta feldolgozás a befogadó részéről jelentős kognitív erőfeszítést igényel.

⁷ in Griffin p. 190

⁸ in Griffin p. 191

⁹ in Griffin p. 197

A kerülőút módszerének alkalmazása révén lehetséges az üzenet, elfogadása vagy elutasítása, hogy komolyabban fontolóra vennénk annak tartalmát. Ez úgy lehetséges, hogy a befogadó, különböző jelzésekre automatikus válaszokat ad. Robert B. Cialdini hat olyan jelzést sorol fel merre az egyén automatikus választ ad:¹⁰

1. *Viszonzás*
2. *Következetesség*
3. *Társadalmi bizonyíték*
4. *Vonzalom*
5. *Tekintélyelv*
6. *Ritkaság*

Petty és Cacioppo véleménye szerint az emberek döntéseik meghozásakor, mindig igazságosan akarnak eljárni. Ezáltal minden üzenetet, amivel szembesül az egyén, megpróbál logikusan átgondolni. Mivel világunk rengeteg információt hordoz ezért, agyunk csak azokat az információkat engedi át alapos megfontolásra, melyben személyünk érintett. A többi minket ért üzenetet, a fent említett jelzések alapján, automatikus válasszal rendezzünk le. Miután az üzenet jelentőségét veszítette számunkra, ugyan elraktározódik agyunkban, de leginkább a hitelesség révén fogjuk tudni előhívni. Emiatt állítják a kutatók, hogy a hitelesség révén jön létre az elaboráció a befogadóban. A kutatók megfigyelték, hogy a befogadók attól függetlenül is megpróbálják az üzenetek értelmezni, hogy személyesen érintettek lennének annak tartalmában. Ennek a mérésére alakították ki a „Kognitív Szükség Skálát”, amely révén képesek azonosítani azokat, akik fogékonyak az üzenetek további elemzésére.¹¹

Az is fontos, hogy az elaboráció folyamatát, zavartalanul tudják a befogadók végrehajtani, vagyis semmi külső körülmény ne vonja el a figyelmüket a hallottak feldolgozásáról. Ha a befogadó személyeket valami megzavarja, hajlamosak a kerülőutat választani az üzenet értelmezésénél, ami nem biztos, hogy megegyezik a közlő céljaival. A befogadók valószínűleg rendelkeznek, valamiféle előzetes véleménnyel, az üzenettel kapcsolatban. Petty és Cacioppo, a korábbi vélemények mentén zajló elaborációt, deduktív folyamatnak tartják. Ami azt jelenti, hogy az „*eldöntött következtetés átformálja az azt alátámasztó bizonyítékot.*” Ezt a folyamatot az objektív elabarációval ütköztetik, amely engedi a tényeket önmagukért

¹⁰ in Griffin p. 197

¹¹ in Griffin p. 199

beszélni.¹² Vagyis az üzenet kibocsájtójának nem feltétlenül szerencsés a befogadók elaborációjára építeni, mert az függ az előítéleteiktől, illetve a kibocsátó érvrendszerének minőségén is múlik.

Az elaboráció érvei lehetnek: erősek, gyengék vagy éppen semlegesek. A meggyőzés üzenetét úgy definiálták a kutatók, hogy annak elemzése révén pozitív gondolatok ébrednek a befogadókban. Az attitűd változás révén a meggyőző által szabott irányba változik a befogadó véleménye. Az elaborációs modell mentén értelmezve, azok, akik intenzívebb szellemi tevékenységük folytán erre az évrre kedvezően reagálnak, azoknak az attitűdjében *tartós* változás megy végbe, ami *ellenáll* az ellenérveknek és *meghatározza* a jövőbeni magatartást. Ez az interperszonális befolyásolás „hármaskorona”.¹³ Mikor az üzenet kibocsájtója gyenge érveket sorakoztat fel, akkor a befogadóban negatív hatások lépnek fel. Ezek a hatások hosszútávon befolyásolják a befogadót, aki ellenáll a változtatásra való törekvésekkel szemben és ellenkezőleg fog cselekedni, mint ahogy a kibocsátó szeretné. Az üzenettel szemben a befogadó, miután megvizsgálták annak mondanivalóját, nem fogják megváltoztatni attitűdjüket és inkább az eredeti meggyőződésüket támasztják alá.

A legtöbb üzenet feldolgozása, kerülőút mentén megy végbe. A befogadók döntéseik meghozatalakor, sokkal inkább támaszkodnak különböző jelzésekre, minthogy erős kognitív munkát végeznének. A sokfajta jelzés közül, azok a legeredményesebbek, melyek valamiféle jutalmat, helyeznek kilátásba. Petty és Cacioppo szerint az üzenet kibocsájtójának személye is lényeges abban, hogy a befogadók a kerülőutas megközelítést válasszák. A hátránya ennek a megközelítésnek az, hogy az általa kiváltott hatás rövid ideig tart.

Petty és Cacioppo *Elaboráció Valószínűségi Modelljét* a következőképpen foglalhatjuk össze. Az üzenet kibocsájtójának fel kell mérnie, hogy a hallgatósága megakarja-e érteni mondanivalóját. Ha meggyőződött róla, hogy igen, akkor üzenetét tényekkel kell alátámasztani, melyek erős érveknek tűnjenek. A gyenge érvek mentén alakított üzenet, nem jut el a befogadóhoz, sőt akár ellentétes attitűdváltozást eredményezhet. Mivel a befogadók többsége nem a főúton jut el az üzenet átgondolásáig, a kibocsájtó jobban jár, ha mondani valóját, jól becsomagolja. Bár az ilyen fajta megközelítés, nem okoz tartós attitűdváltozást a befogadóban.

¹² in Griffin p. 200

¹³ in Griffin p. 201

A kerülőutat akkor alkalmazza a befogadó, mikor olyan jelzéseket kap, melyek automatizmusokat aktiválnak. Robert B. Cialdini, *Hatás* című könyvében körbe járja azokat a témákat, melyek automatikus válaszokat generálnak a befogadóban. Petty és Cacioppo hat ilyen jelzést sorolt fel, de Cialdini hetet írt le könyvében. A továbbiakban bemutatom, azt a hét hatást, mely befolyásolja az egyéneket, segíti döntéseik meghozatalában és így a kerülő úton történik meg a befolyásolás.

Cialdini a hatás mechanizmusát az állatvilágból ismert példával mutatja be. A tojó pulyka kicsinyeit úgy ismeri fel, hogy azok folyamatosan csipegnek. Ez a hang automatikusan azt váltja ki az anyából, hogy tereli és védelmezi kicsinyeit. Amikor egy kitömött görényt tettek az ólhoz, a pulyka anya, egyből rátámadt a kicsinyeit veszélyeztető állatra. Viszont mikor a görény mellé egy lejátszót helyeztek és azon csipogó hangot játszottak le, az anya elfogadta, sőt védelmezte is. Amikor pedig kikapcsolták a magnót, újból megtámadta a kitömött állatot.¹⁴

Ezt nevezi „*katt-berrrr*” effektusnak, vagyis amikor az üzenet, egy eleme, automatikus viselkedési mintát vált ki, a befogadóból. Ez az egy adott elem azért hasznos, mert az egyén, anélkül képes a helyes döntést meghozni, hogy komplexen meg kéne vizsgálnia az egész üzenetet. Ezzel az ember energiát és időt takaríthat meg, ami előnyös számára. A hátránya az, hogy ha nem az egész üzenetet vizsgálja meg az egyén, hanem csak a jelzésekre figyel, akkor súlyos csapdákba eshet bele. A rosszindulatú befolyásolók, könnyen kihasználják azokat az egyéneket, akik az ilyen elemek által kiváltott automatizmusokra hagyatkoznak, döntéseik meghozatalakor. Ha képesek vagyunk megérteni ezeket az automatizmusokat, akkor lehetségesé válik számunkra, hogy megértsük a befolyásolás folyamatát.

A következőkben sorra végigveszem Cialdini által leírt hét elemet mely automatikus választ vált ki a befogadóból és így a *kerülőút* alkalmazása lehetségessé válik. Elsőként a *kölcsönösség elvét* járom körül, mely az emberi kultúra legalapvetőbb normáinak egyike. Ennek az elvnek az az alapszabálya, hogy az egyik ember megpróbálja ugyanolyan módon viszonzni a szívességet, mint amit a másiktól kapott. Mivel olyan attitűdöket vált ki a viszonzás, amelyek a társadalom számára pozitívak, mindenki megtanulja, miként tud a viszonzás szabályainak engedelmeskedni. Aki nem tanulja meg a viszonzást, annak a környezete, negatívan fog hozzá viszonyulni. A rábeszélés szakemberi általában azt a stratégiát követik, hogy először adnak valamit, majd csak utána hozakodnak elő kérésükkel.

¹⁴ Robert B. Cialdini 2009. *Hatás* HVG Könyvek. Budapest 19 lsd Cialdini

Ez a kölcsönösségi szabály három jellegzetessége miatt lehetséges. Először is azért mert ez a szabály akkora jelentőséggel bír, hogy minden mást felülír. Másodszor akkor is hatással lesz ránk a kölcsönösség elve, ha nem kérjük a kezdeti szívességet. Harmadszor pedig, a szabály indukálhatja az egyenlőtlen cserét, hogy az egyén megszabaduljon a tartozásérzéstől, nagyobb kérést fog teljesíteni.

Egy másik variációja lehet a kölcsönösségi elv mentén való befolyásolásnak az, hogy ha az üzenet kibocsájtója engedményt ad. Az „egy lépés hátra” elv alapján, ha valaki engedményt ad a másik félnek az elkötelezve érzi magát arra, hogy teljesítse a kérést. Vagyis, ha az első kérés túlságosan szélsőséges, amit valószínűleg elutasítunk, akkor a következő kérésünket, ami már enyhébb lesz, a befogadó teljesíteni fogja. Ez arra vezethető le, hogy az emberek fontosnak érzik az engedmények viszonzását. Ennek ellenállni nem úgy a legcélszerűbb, hogy mindenki megkörményezését visszautasítjuk, hanem csak akkor, ha kiderül róla, hogy trükk és ki akarják használni, a jóhiszeműségünket.

Másodikként az *elkötelezettség*- vagy *következetesség*elvét tekintem át. Az emberek a mindennapi életükben, következetesek akarnak lenni. Erre három okból van szükségük, egyik az, hogy a társadalom jobban kedveli a következetes személyeket. Másodszor, hogy a mindennapi életben jó iránymutatóként hasznosítható, harmad soron pedig a következetes tájékozódás révén, könnyebben eligazodunk a mindennapos helyzetekben. A befolyásolással foglalkozó területeken fontos, hogy mihamarabb kiváltódjon a kezdeti elkötelezettség. Miután ez meg van a befogadó könnyebben teljesít olyan kérésüket, melyek összhangban vannak a kezdeti elkötelezettséggel, mivel következetesnek akar látszani.

Az elkötelezettséget eredményező döntések, hosszú távú hatást eredményeznek, mely a kiváltó hatás megszűnése után is létezik. Az emberek olyan indokokat és érveket használnak, melyek alátámasztják a döntéseiket. Ha szembe akarunk szállni a következetességen keresztüli befolyásolásra, szintén belső attitűdünkre kell odafigyelnünk. Amikor olyan dologra akarnak rávenni minket, amit nem akarunk teljesíteni, a legjobban úgy járunk, ha megmagyarázzuk, hogy a kérés teljesítése értelmetlen következetességből fakadna.

Harmadik jelzés a *társadalmi bizonyíték* elve, melynek révén a befolyásolás a kerülőút mentén megy végbe. A társadalmi bizonyíték elve azt mondja ki, hogy az emberek, döntéseik meghozatalakor megnézik, miként viselkednek a körülöttük lévőek, és aszerint cselekszenek. Ez az elv felhasználható arra, hogy a befolyásoló a meggyőzze a másik felet arról, hogy ugyanazt, amit tőle kér, már mások is teljesítették korábban.

Két olyan helyzet van, amelyben a társadalmi bizonyíték, jelentős mértékben hat az emberekre. Az egyik a bizonytalanság, ez akkor lép fel mikor a személy nem biztos magában és sokkal jobban hagyatkozik a környezete véleményére. A másik eset pedig a hasonlóság miatt lép fel. Az emberek szívesebben követik azoknak a példáját, akik nagyon hasonlítanak rájuk. A társadalmi befolyásolásra az egyik legjobb példa, a Jim Jones által vezetett People's Temple vallási szekta, 1978-as Jonestown-i csoportos öngyilkossága. A szektatagok azért engedelmeskedtek az öngyilkossági parancsnak, mert a körülöttük lévők is ugyan így tettek, ezért azt gondolták, hogy ez a helyes viselkedési norma, az adott helyzetben.¹⁵

A társadalmi befolyásolás elleni úgy tud védekezni legjobban az ember, ha felismeri a többi embertől származó társadalmi bizonyíték, negatív benyomásait. Ezután az egyén felmenti magát, a társas cselekvés kényszere alól. Fontos még azt is tisztáznunk önmagunkban, hogy a környezetünkben lévő hasonló személyek cselekedetei, nem biztos, hogy a helyes utat mutatják számunkra.

Cialdin negyedik, befolyásolást kiváltó eleme, a *rokonszenv*. Alapvetően szeretünk minden olyan személynek igent mondani, akit valami okból kifolyólag, kedvelünk. A vonzó megjelenés, az egyik olyan tulajdonság, amely által jobb színben tűnhetünk fel, mások előtt. A szépség olyan elő jogokkal bír, hogy a szépnek látott személyt más pozitív jelzőkkel is felruházzuk. A tehetség, jóság és intelligencia tulajdonságait is szívesen vetítjük rájuk, ezt nevezik glóriaeffektusnak, mely révén a jó megjelenésű emberek könnyebben befolyásolnak másokat.

A hasonlóság révén szintén könnyebben alakul ki a *rokonszenv*. Jobban kedveljük azokat a személyeket akik, hasonlítanak hozzánk és ennek révén könnyebben mondunk nekik igent, kéréseikre. Ugyanígy a dicséret is kivált rokonszenvet, bár a hízélgés kiválthat elutasítást is. A folyamatos érintkezés más dolgokkal, szintén kiválthat rokonszenvet. Minél többször találkozunk egy adott termékkel vagy személlyel, a pozitív tulajdonságai iránt, sokkal fogékonyabbak leszünk. Ezt használják ki a politikusok és a különböző termékeket gyártó vállalatok, hogy pozitív tulajdonságot társítsunk hozzájuk. Ezt azzal érik el, hogy folyamatosan üzenetekkel bombáznak bennünket, melyek révén pozitív attitűd alakul ki bennünk.

¹⁵ in Cialdini pp. 184-188

Ez ellen a legcélszerűbb védekezés az, hogy ha felismerjük a befolyásoló fél felé, irányuló pozitív rokonszenvet. Ekkor az a leghelyesebb, ha megszakítunk vele mindenfajta kontaktust. Ezután szét kell választanunk a személyt és az üzenetét. Majd az üzenet pontos mérlegelése után hozzuk meg a döntésünket.

Az ötödik befolyásolási elem a *tekintély*. A második világháború után, előtérbe kerültek azok a pszichológiai vizsgálatok, melyekben arra keresték a választ a kutatók, hogy az emberek miként képesek, parancsra, utasításra, kegyetlen dolgokat művelni embertársaikkal. Ezek közül a legismertebb a Stanley Milgram által végzett kísérlet sorozat volt az 1960-as években. A vizsgálati alanyok, a Tanár szerepében voltak, míg a Tanuló és Tudósok beépített emberek voltak. A kísérletben a Tanulóknak kérdésekre kellett válaszolniuk, melyre, ha rosszul feleltek áramütést kaptak. A Tanár feladata volt a kérdések feltétele és a rossz válaszok alkalmával ők mértek áramütést a Tanulóra. Minden egyes rossz válasznál, eggyel erősebb áramütést mértek a másik teremben tartózkodó Tanulóra. A kísérletvezető egy szobában tartózkodott a Tanárral és utasításokat adott neki a kísérlet folytatására, mikor az megkérdőjelezte annak helyességét. A kísérletben arra keresték a választ, hogy a megfigyeltek, meddig mennek el úgy, hogy közben a hallják a másik szobából a jajveszékkelő Tanulót. Természetesen a beépített ember nem volt rákötve a gépre, csak eljátszotta az áramütések keltette fájdalmakat.

A kísérlet arra világított rá, hogy teljesen hétköznapi, pszichésen egészséges emberek a végsőig elmentek az utasítások végrehajtásában. Mindezt azért, mert az emberek feltétel nélkül engedelmeskednek azoknak a személyeknek, akik valamilyen tekintéllyel vannak felruházva. A szocializáció által az emberekbe nevelődik az, hogy az engedelmisség a helyes magatartás, melyet megjutalmaz a társadalom. Általában a tekintélyes emberek olyan szimbólumokkal bírnak, melyekre jobban odafigyelünk, mint azok tartalmára. A kutatások három olyan motívumot említene, melyek alárendelődést váltanak ki az emberekből: ez a cím-rang, az öltözködés és a státusszimbólum. Ez ellen úgy védekezhetünk, ha feltesszük magunknak a következő kérdéseket: a tekintéllyel rendelkező valóban szaktekintély-e és mennyire tekinthetjük megbízhatónak.

A hatodik jelzés, mely a kerülő úton való befolyásolást idézi elő, Cialdini szerint a *ritkaság* vagy *hiány elve*. Ennek az elvnek az a kiinduló pontja, hogy az emberek értékesebbnek találják olyan dolgokat, melyek számukra nehezen elérhetőek. Két oknál fogva alakul ki a hiány elve. Az egyik az, hogy ha valamiből kevés van annak nagyobb az értéke az ember szemében. A másik pedig, hogy ha valamiből kevés van, akkor úgy érezzük, hogy csökken

azon szabadság jogunk, hogy birtokoljunk valamely számunkra lényeges dolgot. A pszichológiai reaktancia elmélete szerint a szabadságunk korlátozására úgy reagálunk, hogy jobban akarjuk a kérdéses dolgot, mint amennyire azelőtt vágytunk rá.¹⁶ Ez az állapot az ember életének legnagyobb részében jelen van. Az információkkal kapcsolatos értékelésünkénél is fontos szerepe van, a hiány elvének. Minél nehezebben jutunk hozzá egy adott információhoz, annál jobban meg vagyunk győződve annak igazságtartalmáról. Olyan esetekben mikor a cenzúra miatt az üzenet el sem jut az emberekhez még nagyobb hatással bír.

Két feltétel teljesülésekor a legvalószínűbb, hogy fellép a hiány elve. Az egyik helyzet akkor alakul ki, mikor az adott dolog korábban bőségesen rendelkezésre állt, de most hiány van belőle. A másik feltétel pedig, akkor érvényesül, ha adott dolgokért versenyeznünk kell másokkal. A hiány érzetének ellen állni nagyon nehéz, a legjobb taktika az, hogy ha felismerjük a hiányérzésnek izgalmi állapotát és lépéseket teszünk ezen felfokozott attitűd lecsillapítására.

Petty és Cacioppo hat olyan elemet említett, mely kiváltja a befolyásolás lehetőségét, de Cialdini egy hetediket is leír könyvében ez pedig az *ösztönös beleegyezés az automatizmusok korában*. Ennek az elvnek az a kiinduló pontja, hogy a mai élet különbözik a régebbi koroktól, mivel a technikai fejlődés révén rengeteg információhoz jutunk hozzá. Emiatt a mai emberek sokkal jobban támaszkodnak ösztöneikre döntéseik meghozatalakor, mint korábban. Mivel minden ember, a tudásához mérten legjobb döntést szeretné meghozni a felmerülő kérdésekben, a modernvilág információ mennyisége miatt, nem tud a legnagyobb körülményekkel eljárni. Ezért az esetek nagy részében, ökölszabályok segítségével hozza meg döntéseit. A fentiekben említett érvek segítenek a döntések meghozatalában. A meggyőzés emberei egyre jobban ki fogják használni, ezt a kognitív túlterhelést és az ökölszabályok segítségével próbálnak befolyásolni minket döntéseink meghozatalakor.

Az előbbieken áttekintettem a *befolyásolás* legfontosabb pszichológiai elméleteit, melyek kutatásom szempontjából fontosak. A következőkben azon szociálpszichológiai téziseket mutatom be, melyek a *csoporton belüli döntéshozatallal*, a *csoportnormával* és a *csoporton belüli kisebbségi befolyással* foglalkoznak.

A szociálpszichológia a társas befolyásolást egyirányú fogalomként kezelte, vagyis arra kereste a választ, hogy az egyén miként veti alá magát többség akaratának. Ezt nevezik

¹⁶ in Cialdini p. 316

konformitásnak. A csoport és egyén viszonyának kutatása hosszú időre nyúlik vissza, elsőként említhetjük *Muzafer Sherif* 1936-os kísérletét melyben először a kísérleti személy egyedül válaszolt, másodszor viszont egy háromfős csoportban kellett véleményt alkotnia.¹⁷ A kísérletben meg kellett figyelni, egy fénypontot a sötét szobában, mely az idő múlásával pislogni kezdett illetve elmozdult. Mindez egy optikai illúzió volt, mert a fényt nem mozgatták, de mivel egy sötét szobában játszódtott a kísérlet ahol nem voltak referenciapontok úgy tűnhetett a személynek, hogy a fény mozog. A kísérleti alanyok 2 és 30 cm közé tették az elmozdulás mértékét. Mikor pár nappal később megismételték a kísérletet háromfős csoportokban, megdöbbentő eredményt kaptak. Miután a személyek hallották egymás becsléseit, elkezdtek a csoporttagok válaszai egymáshoz közelíteni, majd végül azonossá váltak. Ezáltal a fény mozgásával kapcsolatban a csoporttagok *társas normát*¹⁸ hoztak létre.

Kritikával élhetnénk a kísérlet irányába azzal, hogy a fénypont megítélésé nem lehetett egyértelmű, és ha csak egy választ lett volna a jó, akkor az egyén nem vetette volna alá magát, a társas normának. Ennek cáfolására készült *Solomon Ash* kísérlete (1951.1955), de a végeredmény teljesen mást hozott.¹⁹ A kísérletben nyolc „beavatott” vett részt és egy kívülálló. A feladat az volt, hogy az egyik kártyalapon, melyen egy vonal volt, amit standardnak tartottak. Össze kellett hasonlítani a másik kártyalapon található három vonallal és megnevezni melyik ugyanolyan. A beavatott személyek többször rossz választ adtak, ami befolyásolta a kísérleti személy döntését is. A személyek háromnegyede legalább egyszer a többség által adott választ ismételte, 50 százalékuk a rossz választ hat vagy több alkalommal mondta. A válasz adók mindösszesen 25 százaléka, tartott ki az általa valósnak tartott vélemény mellett.

A kísérlet utáni kikérdezésnél az egyének azt mondták, hogy belső szorongást éltek meg és nem akartak nevetségessé válni a többi csoporttag előtt. Olyan is volt, hogy azt hitték káprázik a szemük és ezért adták ugyanazt a választ. Azok, akik ragaszkodtak véleményükhöz, szintén beszámoltak belső feszültségről és a kísérlet végén megpróbálták véleményüket a többségével egyeztetni. A fenti kísérletek bebizonyították, hogy az egyén gyakran alá veti magát a csoport akaratának, annak ellenére, hogy az nem egyezik a saját meggyőződésével.

¹⁷ Eliot R. Smith-Diane M. Mackie 2001. *Szociálpszichológia* Osiris Kiadó. Budapest 484-486

¹⁸ Eliot R. Smith-Diane M. Mackie 2001. *Szociálpszichológia* Osiris Kiadó. Budapest 485

¹⁹ Eliot R. Smith-Diane M. Mackie 2001. *Szociálpszichológia* Osiris Kiadó. Budapest 486-488

A csoportnorma kialakulásának fontos tényezője, hogy a tagok folyamatosan kommunikálnak egymással. Ezen kommunikációs aktusokban megjelenik a résztvevő személyek társadalmi háttere, mely véleményük megalkotását befolyásolja. A csoportnorma több fajta lehet a szakirodalom szerint: *csoportmegegyezésen*, vagy *csoportpolarizáción* alapuló.²⁰ A csoportmegegyezés a norma kialakulásának egy mérsékelt megoldása. A csoporttagok kezdetben különböző véleményen vannak, melyet kommunikáció útján, egymáshoz közelítenek, majd konszenzusos véleményt alakítanak ki. Ezzel teljesen ellentétes a *csoportpolarizáció*, ugyanis ekkor a csoporttagok többsége már a vita elején az egyik álláspontot képviseli és mire a végére érnek, még szélsőségesebb álláspontot foglalnak el. Kutatásom szempontjából a csoportpolarizáció fogalmának tisztázása fontos, mivel az esküdtszéki döntésekre leginkább ez a fajta csoportnorma jellemző.

A csoportpolarizáció létrejöttének feltétele az, hogy a csoporttagok rendelkezzenek megfelelő információval az adott témában. Az információt kétféleképpen dolgozza fel az egyén, a *felületesen* vagy *szisztematikusan*.²¹ A felületes feldolgozás alatt azt értjük, hogy csoportpolarizáció úgy jön létre, hogy a személyeket, a többiek véleménye befolyásolja. Illetve, hogy meg akarnak felelni a csoportnak és mindezt úgy, hogy példamutatóként viselkednek. A szisztematikus feldolgozás alkalmával az emberek megvitatják a bizonyítékokat illetve a mások álláspontjait. Mivel a többség egy véleményem van ezért érveik száma több, hosszabban tárgyalják őket és így sikeren meggyőzik a kétkedőket, mivel azok képtelenek ellenállni a többség véleményének. Az általam elemzett filmben, mindkét feldolgozási módra sajátos jelek találhatók. Több tanú, láthatóan mindenféle meggyőződés nélkül támogatja, a többség véleményét, de vannak olyanok is, akik a bizonyítékokra támaszkodva alakítják ki véleményüket.

Joggal tehetjük, hát fel a kérdést, hogy az ilyen erős behódolási készség mellett, vajon képes-e az egyén megváltoztatni a csoportnormát? Ha a történelemből hozunk példákat, mint Luther, Gandhi vagy Nelson Mandela, láthatjuk, hogy mindez lehetséges. Mi lehetett sikerüknek az oka, ha a tapasztalat mást mutat? A kisebbségi befolyásolás kutatásai iránti első kísérletet *Moscovici, Lage és Naffrechaux* (1969) vitte véghez.²² Kísérletüket egy hat fős csoportban készítették el, melynek két tagja a kísérletvezetők beépített emberei voltak. A résztvevőknek kéken megvilágított képeket mutattak, meg kellett mondaniuk, hogy milyen

²⁰ Eliot R. Smith-Diane M. Mckie 2001. *Szociálpszichológia* Osiris Kiadó. Budapest 501-505

²¹ Eliot R. Smith-Diane M. Mckie 2001. *Szociálpszichológia* Osiris Kiadó. Budapest 506-512

²² Pataki Ferenc 1980. *Csoportlélektan* Gondolat Könyvkiadó. Budapest. 224-225

színt láttak és egy ötfokozatú skálán a fényerősséget is osztályozniuk kellett. A beépített személyek mindig zöldet mondtak. Az eredményeik azt mutatták, hogy a következetes kisebbség véleménye nem tűnt el nyomtalanul a többség szemében. Mosovici és társainak kísérlete azt bizonyítja, hogy ha a kisebbség következetesen, kitartó véleménye mellett, befolyásolhatja a többséget, annak révén, hogy konfliktust generál. A konfliktus abból áll, hogy a kisebbség kitartóan ragaszkodik a saját véleményéhez, ezáltal nem hódol be a többség akaratának.

Mosoviciékkel szemben, *Nemeth* és társai nem a konfliktust tartják a legfontosabb mozzanatként, hanem a kisebbségi vélemény kitartó ismétlését, látják a befolyásolás legalapvetőbb tényezőjének.²³ Szerintük a kisebbségi, álláspontjának kitartó ismétlése révén a többség tagjaiból tartós, úgynevezett tartós *pszichológiai rektancia-állapotot* vált ki (Brehm, 1966).²⁴ Az ismétlés által a többség tagjai azt veszik észre, hogy a kisebbség szilárdan ragaszkodik azon véleményéhez, melyet ők tévesnek hisznek. Így azt a következtetést vonják le, hogy nem fognak engedni a véleményükből. Ez a határozottság arra készteti a többség tagjait, hogy egyenként átgondolják saját álláspontjukat. Melyből az származhat, hogy talán nekik nincs igazuk és mivel a többiektől sem látnak határozottságot, elbizonytalanodnak. Így nem a válaszok ismételtetése miatt változik meg a többség véleménye, hanem azért, mert szilárd egységet mutat a kisebbség. Ebből következetességet és biztonságérzetet következtetnek a többség tagjai. Továbbá, ha a többség aktívan tevékenykedik, akkor nemcsak folyamatosan ugyanazt a választ ismételtetik, hanem változtatják is azokat. Természetesen mindezt úgy kommunikálják, hogy egységesnek látszódnak.

A kísérlet melyet azért folytattak le alátámasztotta azon feltételezésüket, hogy nem azért képes a kisebbség befolyásolni a többséget, mert válaszait ismétli, hanem mert mindezeket rendezetten jeleníti meg. Azáltal, hogy nem mereven a „zöldet” mondták, hanem a „kékeszöldet”, bizalmat keltettek a többség tagjaiban. Ezt úgy érték el, hogy szisztematikusan tartották ki véleményük mellett, melyek nem álltak messze a többségi véleménytől sem. Vagyis ahelyett, hogy konfliktust generáltak volna a személyek, azáltal, hogy csak egy véleményt ismételték folyamatosan, mint Mosovici kísérletében, inkább arra törekedtek, hogy szimpatikusnak tűnjenek. Ebből következik, hogy a befolyásolás attól is függ, hogy mennyire tartják szimpatikusnak a kisebbség tagjait. *Nemeth* és társai bebizonyították hipotézisüket,

²³ Pataki Ferenc 1980. *Csoportlélektan* Gondolat Könyvkiadó. Budapest. 225-235

²⁴ Elliot Aronson 1987. *A társas lény Tizenegyedik kiadás* KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest. 100

miszerint a kisebbségi befolyás attól függ, hogy a többség miként vélekedik róluk, vagyis milyen következtetést vonnak le a kisebbségről, viselkedésük révén.

Kutatásomban arra kerestem a választ, hogy a kisebbségi véleményen lévők, a befolyásolás révén képesek megváltoztatni a csoportnormát. Mindezt azért, hogy szisztematikusan és meggyőzően adja elő véleményét a kisebbség. Emiatt pedig a többségi tagok megváltoztatják korábbi attitűdjüket és így a film végére megváltozik a csoportnorma.

3. Kutatás

A kutatásomban, hogy hipotézisemet igazoljam, a tartalomelemzés módszerét alkalmaztam. A tartalomelemzést, a kvantitatív módszerek közé szokták sorolni, mivel az adott szövegben előforduló meghatározott jelenségeket, lehet ezzel a módszerrel mérni. Viszont lehetséges vele, kvalitatív kutatási eredményeket is alátámasztani. A tartalomelemzés egyik legkiválóbb művelője, Klaus Knipperdorff szerint: „*A tartalomelemzés olyan kutatási technika, amelynek segítségével adatokból a kontextusaira vonatkozóan megismételhető és érvényes következtetéseket vonhatunk le.*”²⁵ A tartalomelemzés másik jelentős művelője Bernard Berelson 1952-es művében a következőképpen definiálja a tartalomelemzést: „*A tartalomelemzés a kommunikáció manifeszt tartalmának objektív, szisztematikus és kvantitatív leírására szolgáló kutatási eljárás.*”²⁶ A tartalomelemzést használó kutatók között, az elmúlt száz év folyamán, vita volt abból, hogy a kvantitatív vagy a kvalitatív módszer a célravezető.

A különböző irodalmi szövegek elemzése révén, a 20. század második felében kialakult a *narratív pszichológia* tudományterülete. A kutatók azt állapították meg, hogy a szövegekből lehet következtetni az egyén selfjére és különböző reprezentációkra. Mindemellett elég tág értelmezési keretet jelent, a *narratív pszichológia* tudománya. Az orosz formalisták voltak azok, akik az 1920-as években, először alkalmazták a narratív pszichológiai tartalomelemzést. Az irodalmi szövegekben, a cselekmények elemzése révén, a kutatók olyan változókat mutattak ki, amelyek hasznosak lehetnek a pszichológiai kutatás számára. Ezáltal lehetséges, hogy ezeket a cselekményeket a *tartalomelemzési változókká* transzformálhatjuk. A narratív pszichológiai tartalomelemzés hasznosítható a személyiség-, a klinikai-, az egészség és a szociálpszichológiai kutatás számára. A pszichológiai kutatás szempontjából a következőket

²⁵ Ehmann Bea 2002. *A szöveg mélyén* Új Mandátum Könyvkiadó Budapest. 41

²⁶ Ehmann Bea 2002. *A szöveg mélyén* Új Mandátum Könyvkiadó Budapest. 40

lehet felhasználni a narratíva kutatás szempontjából: 1. az idő, 2. a perspektíva, 3. a koherencia, 4. a műfaji archetípusok és az élettörténeti ív iránya, 5. funkciók és szerepkörök, 6. egyéb szempontok.²⁷

Az elemzést, hasonlóan az elméletek bemutatásához, szintén két részre osztom, az elsőben a befolyásolás formáit mutatom be. A kutatásomban először megvizsgáltam, hogy az esküdtek, mikor a meggyőzés hatása alá kerültek, majd ennek hatására, korábbi döntéseik megváltoztatták, melyik fajta úton ment végbe az attitűdváltozás. Vagyis, hogy a „főutat” vagy a „mellékutat” választották, mikor a befolyásolás hatása alá kerültek. Amennyiben az adott esküdt a „mellékutat” választotta, megpróbálom a Cialdini által leírt, hat automatizmus valamelyikébe besorolni. Azért választottam Petty és Cacioppo *Elaboráció valószínűségi modelljét*, mert ez az elmélet legnépszerűbb a meggyőzés és annak attitűd változásainak mérésére. Az elmélet megszületése óta, számtalan kutatást hajtottak végre annak érdekében, hogy alátámasszák, vagy éppen megcáfolják annak helyességét. Ezért kézenfekvőnek tűnt számomra, hogy a befolyásolás megfigyelésére illetve leírására, az elaboráció modelljét válasszam. Az alapkutatásomban a befolyásolással nem foglalkoztam, csak a csoportnorma megváltozásának folyamatával, viszont átgondolván rájöttem, hogy a szisztematikus meggyőzés, legvalószínűbben a befolyásolás révén valósulhat meg. Így azt gondolom, hogy logikusan, először a meggyőzés folyamatának elemzését mutatom be, majd utána a csoportnormáét.

A kutatásom másik részében, pedig azt a folyamatot vizsgáltam, hogy miként változik meg a csoportnorma. A kezdeti szélsőséges véleményből, hogy a fiú bűnös és halált érdemel, az esküdtek eljutottak odáig, hogy ártatlannak tartották a fiút. Charlan Nemeth, Mark Swedlung és Barbara Kanki kísérlete alátámasztotta azt a felvetésüket, hogy a kisebbségi vélemény képes megváltoztatni a csoport korábbi döntését az által, hogy meglátását egy meghatározott minta szerint, szisztematikus lépésről-lépésre bizonyítja. Ezt a fajta tudatossági mintát kerestem a film elemzése közben, melyet az alábbiakban fogok bemutatni. A filmben az esküdtek többször tartanak szavazást egy-egy nagyobb bizonyítás után, így lehetőségem volt pontos képet kapni arról, hogy a kisebbségi vélemény miként fordul át többségivé.

A *tizenkét dühös ember* című filmet Reginald Rose regénye alapján készítették el. A film egy esküdtszéki döntéshozatalt mutat be. Az esküdteknek egy fiú ügyében kell döntést hozniuk aki, állítólag megülte az apját. Amennyiben bűnösnek találják az ellene felhozott vádakban, a

²⁷ Ehmann Bea 2002. A szöveg mélyén Új Mandátum Könyvkiadó. Budapest 80-82

bíróság halálbüntetést szab ki rá. A bíró elmondta az esküdteknek, hogy egyhangú döntést kell hozniuk, vagyis mind a tizenketten ugyanazon véleményen kell, hogy legyenek. Ezek után elvonulnak a bíróságon egy külön szobába, hogy meghozzák a döntésüket. A tizenkét esküdt közül, tizenegyen azon az állásponton vannak, hogy a fiú bűnös. Csak a nyolcas számú esküdt (Henry Fonda) mondja azt, hogy a fiú nem bűnös, de nem azért, mert biztos az ártatlanságában hanem, mert nem meggyőzőek számára a tanúk és a bizonyítékok.

A filmben szereplő tizenkét esküdt a tárgyalásig nem ismerte egymást. A vitájuk alatt egyszer sem nevezik meg egymást. A film végén fog egymásnak bemutatkozni a 8-as és 9-es számú esküdt. Arra, hogy mivel foglalkoznak, fény derül a film alatt, igaz csak tíz esküdtnél, viszont ennek révén tudunk következtetni, hogy a társadalom mely részéről származnak. Ebből arra is következtethetünk, hogy mennyire befolyásolják a döntéseiket, a társadalmi státuszuk. Az *első esküdt*: edző egy iskolában, *második esküdt*: banki alkalmazott, *harmadik esküdt*: vállalkozó, *negyedik esküdt*: bróker, *ötödik esküdt*: ápoló, *hatodik esküdt*: szobafestő, *hetedik esküdt*: értékesítő, *nyolcadik esküdt*: építész, *kilencedik esküdt*: nyugdíjas, *tizedik esküdt*: az ő foglalkozására nem derült fény, *tizenegyedik esküdt*: órás és a *tizenkettedik esküdt* pedig reklámszakemberként dolgozik.

A film ebben az a szobában játszódik melyet a döntésük meghozatal után hagynak el. A szobában lévő asztal körül foglalnak helyet, növekvő számsorrendben. Az esküdtek miközben elfoglalják helyüket az asztalnál, az ügyről vagy más hétköznapi dolgokról beszélgetnek. Az 1. számú esküdt magára vállalja a csoportvezető szerepét, aki végig fogja moderálni az egész döntési procedúrát, illetve rajta keresztül tudják tartani a kapcsolatot a külvilággal. A sok vitás bizonyíték egyenkénti megvizsgálása után, tizenegy esküdt amellet szavaz, hogy a fiú ártatlan. A hármas számú esküdt az utolsó, aki a fiú bűnössége mellett van. Az ő meggyőzése a film csúcspontja, mivel kiderül, hogy saját családi problémái miatt akarja elítélni a fiút, nem pedig azért mert valóban hinne a bűnösségében. A végén ő is amellet fog szavazni, hogy a fiú ártatlan és így az esküdtek, a felmentés mellett döntenek.

A tizenkét esküdt, miután bementek a számukra kialakított helységbe, beszélgetésbe elegyedtek egymással. Van, aki az ügyről alkotott véleményét fejt ki, mások, akik először vesznek részt tárgyaláson kérdéseket tesznek fel vagy élményeikről beszélnek. Miután helyet foglalnak az asztal körül szavazást kezdenek arról, hogy a fiú bűnös vagy sem. A szavazás alkalmával tizenegyen tartották bűnösnek a fiút és csak a 8-as számú esküdt tartotta nem bűnösnek. A tizenegy esküdtből azonnal hatan szavaztak arra, hogy bűnös méghozzá az 1-es a

3-as, 4-es, 7-es, 10-es és 12-es esküdtek. Utánuk némileg megkésve a 2-es, 5-ös, 6-os, 9-es és 11-es szavazott a fiú bűnössége mellett. Ebből a szavazásból kiolvasható, hogy mely esküdtek fognak erős kognitív aktivitást kifejezni, mikor korábbi véleményükkel ellentétes üzenetek érkeznek illetve, kik azok, akik inkább a mellékutat fogják választani. A szavazás után felvetődött, hogy a többség győzze meg azt az urat, aki másképpen szavazott, mivel az elnök ezt jónak találta, megtudhatjuk, hogy mit gondolnak az egyes személyek. Ebből következtethetünk, hogy milyen utat választhatnak, amikor is szembe kerülnek a befolyásolás hatásával.

A 2-es számú esküdt a fiút az elejétől kezdve bűnösnek találta mivel, hogy a szemtanúk látták a gyilkolni. Bár látszik rajta, hogy bizonytalan döntésében és inkább a társadalmi viszony elve miatt szavazott arra, hogy bűnös a fiú. A 3-as számú esküdt konkrétan az egyik tanúvallomásra hivatkozik, emiatt tartja bűnösnek, mivel ezek tények, amivel nem lehet vitatkozni. Többször is kihangsúlyozza, hogy nincsenek személyes érzései a fiúval kapcsolatban ő csak a tények miatt hozta meg ezt a döntését. A film cselekményének kibontakozása révén látni fogjuk, hogy ez nem igaz és a saját gyermekével való konfliktusát a fiún akarja levezetni. Ezáltal az ő meggyőzés kizárólagosan a főúton fog megtörténni. A 4-es számú esküdt vélemény szerint, a fiúnak gyenge az alibije mivel nem emlékszik, hogy milyen filmeket látott, illetve ő magát sem látták a moziban. Az ő meggyőzése is csak a főúton mehet végbe, ezt arra alapozom, mivel tözsdeügynökként dolgozik, emiatt racionális döntéseket kell hoznia, nem pedig az érzelmeire alapozni. Ezt abból következtetem, hogy öltözködése, viselkedése is ezt támasztja alá.

Ezután a 10-es számú esküdt veszi át a szót, aki egy másik tanúvallomásra alapoz. A szemben lakó hölgy látta amint a fiú leszúrja az apját. Mivel már korábban is voltak olyan kitörései, melyek negatív sztereotípiáról tettek tanúbizonyságot, a 8-as esküdt visszakérdez, hogy miért hisz a nőnek, mivel ugyanarról a környékről származik, mint a fiú. Az 5-ös számú esküdt azt kérte, hogy hagyják, de látszik rajta, hogy nem biztos a dolgában. Később kiderül, hogy mivel szintén nyomortelepről származik, mint a fiú tisztában van azokkal a társadalmi előítéletekkel amik, megbélyegzik az ott lakokat. A 6-os számú esküdt sem tűnik biztosnak, mikor rákerül a sor. Az által lényeges tanúvallomás a szemben lakó nőé illetve az, hogy korábban a fiú összeveszett az apjával, bár ezt ő sem tartja bizonyítéknak, csak úgy megemlítette. A 7-es számú esküdt felsorolja a srác korábbi bűncselekményeit, melyből szerinte az következik, hogy valószínűleg ő követte el a gyilkosságot. Az ő belevonódása alacsony, mivel a legfontosabb számára, hogy az esti baseball meccsre oda érjen.

Ezután a 8-as esküdt előadta, hogy szerintem sok olyan kérdés felmerül, ami miatt nem biztos abban, hogy a fiú bűnös. A 3-as számú esküdt egy újabb bizonyítékkal akarja alá támasztani igazát. Amikor a 2-es számú esküdt felhívta a figyelmét, hogy többen nem mondták még el a véleményüket egyszerűen csendre intette. Véleményem szerint az ekkor már megjelenő agresszívabb hangjával tekintélyt akart szerezni a többiek között. Viszont ez vezetett ahhoz, hogy többen átálltak a kisebbségi véleményt megfogalmazó 8-as számú esküdt oldalára.

Az első szavazás alkalmával 11-en a fiú bűnössége mellett egy tanú pedig ellene szavaz. A csoport több tagja azt akarja megtudni, hogy miért hisz a fiú ártatlanságában, mikor a bizonyítékok őket meggyőzték. Az esküdt, aki egyébként a 8-as számú, nem azt mondja, hogy a fiú ártatlan, hanem csak nem tudja hisz-e a neki vagy sem. A 4-es számú esküdt felsorolta azokat a lépéseket, hogy miként vett a fiú egy kést, melyet a tárgyalás alatt bizonyítottak is. A hosszas vita alatt a 3-as számú esküdt elővett egy hasonló kést, melyet kirakott az asztalra a bizonyíték mellé, melyet a többiek elképedve, szkeptikusan fogadtak. A 3-as és 10-es számú esküdtek agresszív lekezelő viselkedése a többi esküdtel szemben, elkezd ellenszenvet szülni az irányukba.

A 8-as számú esküdt egy kompromisszummal áll elő mégpedig, hogy tizenegyen szavazzanak újra titokban. Amennyiben mind a tizenegyen azt mondják, hogy bűnös akkor módosítja a véleményét, ha viszont valaki más is arra szavaz, hogy a fiú nem bűnös akkor tovább vitáznak. A szavazás eredményeként még egy esküdt a szavaz arra, hogy ártatlan a srác. Először a 3-as számú esküdt úgy gondolta, hogy az 5-ös volt az aki másképp szavazott ezért neki rontott, de kiderült, hogy a 9-es volt az aki megváltoztatta a véleményét. Indoklásában azt mondja, hogy tiszteli a bátorságát és tudja milyen egyedül szemben állni a többséggel. Mindemellett még ő sem hisz abban, hogy a fiú ártatlan, ezért úgy vélem, hogy a *mellékutat* választotta mikor döntését módosította és a *rokonszenv* volt az, ami befolyásolta.

A szavazás után az esküdtek, egymással beszélgetve töltik az időt. A 3-as számú esküdt megpróbál bocsánatot kérni az 5-ös számútól, de ő nem kíváncsi rá és ott hagyja. A 8-as számú esküdtet többen próbálják befolyásolni a mellékhelységben. A vita folytatásában a 3-as számú és 8-as számú esküdt először ütközik meg amiatt, hogy nem veszik komolyan az ügyet. A 3-as számú esküdt az öregember vallomásának kielemezése révén, elgondolkodtatta az esküdteket, hogy nem hallhatta a lezuhanó testet, miközben elhaladt a vonat az ablaka előtt. A 3-as esküdt mikor kiabálva akarja, lényegtelennek beállítani ezt a tényt az 5-ös és 6-os számú esküdt megbeszéli a dolgot. Miután a 9-es esküdt, aki a fiú ártatlansága mellett szavazott,

fog magyarázattal szolgálni arra, hogy az idős tanú miért ferdíthetett a vallomásában. Mikor emiatt a 3-as számú tanú rárontott az idős úrra, a 6-os számú esküdt, elmondta a véleményét, hogy az ilyen goromba emberekkel nem lehet beszélni és csendre intette. Kezd kialakulni az ellenszenv a 3-as számú esküdt irányába, amely segíthet majd többeknek, a véleményüket megváltoztatni.

A 2-es számú esküdt, miután az idős úr befejezte mondandóját, megkérdezte a többiektől, hogy kérnek-e cukorkát, melyre a 8-as számú igent mondott. A 8-as számú esküdt ezután arra terelte a bizonyítást, hogy sokszor megfenyegetünk másokat, ha dühösesek vagyunk, de mégsem ölünk meg senkit. A 3-as számú esküdt erre azt vágta rá, hogy egy ilyen fiú biztosan beváltja a fenyegetését. Ebből már bebizonyosodik számunkra, hogy súlyos előítéletekkel rendelkezik a fiú irányába és nem is az igazság hajtja, hanem a bosszú. A 2-es számú esküdt, aki eddig hallgatag volt, megosztott egy történetet, hogy amikor összeveszett a kollégájával ő is azt mondta neki dühében, hogy megöllek, még sem tette meg. Látszik, hogy mivel a 3-as számú esküdt semmibe vette a 2-es számú esküdtet korábban, így elkezdett rokonszenvezni a kisebbségi véleményt hangoztató 8-as számú esküdtel. Aki azáltal vált szimpatikussá a többiek szemében, hogy nem agresszív stílusban ad hangot véleményének, hanem higgadtan és szisztematikusan. Miután a 10-es számú esküdt megint kikelt magából, hogy a „*fiú egy suttyó, külvárosi, proli gyerek*” az 5-ös számú megváltoztatta döntését és amellett foglalt állást, hogy a fiú ártatlan. Döntést az befolyásolta, hogy sorozatosan lenézték és negatívan diszkriminálták a fiút származása miatt. Ez erős kognitív munkát váltott ki belőle, mely erős attitűdváltozást eredményezett így változtatta meg véleményét, ami a *főúton* ment végbe véleményem szerint.

A 11-es számú esküdt felszólalásában kérdéseket tett fel azzal kapcsolatban, hogy a fiú miért ment vissza pár órával később a késért. A 12-es és a 7-es esküdtek összekacagtak, hogy nem szerencsés a kést apuciban felejtetni. A 4-es inti csendre őket és magyarázza meg, hogy miért ment vissza a fiú. A 11-es ekkor visszakérdezett, merre a 3-as számú esküdt azt kérdezte tőle, hogy: „Maga eddig velünk tartott, most hozzájuk húz?” Erre azt válaszolta, hogy: „Nem tudom mért kéne akár hozzájuk, akár magukhoz húznom. Én csak kérdéseket teszek fel.” A 12-es esküdt azt magyarázta, ha ő gyilkolta volna meg az apját ő is visszament volna a késért, a 11-es számú esküdt ezt megcáfolta és azt mondta, hogy: „Nem tudom elhinni, hogy visszament volna a lakásba.” A 4-es számú esküdt ekkor, a hozzá illő hangnemben, több ponton is megcáfolta a 11-es által felvetett kérdéseket. Ezután a 8-as számú esküdt ált ki a 11-es számú esküdt mellett, majd a 10-es számú emelkedett szólásra. Ő a korábbi felszólalásaira

jellemzően, szintén agresszívan másokat megszégyenítő hangnemben, adta elő véleményét, melyet a 8-as számú esküdt szakított félbe azzal, hogy új szavazást kért. A szavazás első végeredménye 9 bűnös és 3 nem bűnös arányban alakult. Az eredményt látva a 11-es esküdt módosított a szavazatát arra, hogy nem bűnös a fiú. Ezután a 3-as számú esküdt arra kérte a 11-est, hogy magyarázza meg miért változtatta meg a döntését. Erre azt a választ kapta, hogy nem kötelező megindokolni, hogy miért, de erős kétségei támadtak a fiú bűnösségével kapcsolatban. Úgy vélem a 11-es számú esküdt befolyásolása a *főút* mentén jött létre. Láthattuk, hogy aktívan részt vett a bizonyítékok elemzésében így valószínűsíthetjük, hogy erős kognitív folyamatok zajlottak le benne, melyek révén létrejött az attitűdváltozás.

A vita folytatásában, az esküdtek megvizsgálták az öregember azon állítását, hogy valóban láthatta-e, elfutni a fiút. A 8-as számú esküdt bebizonyította, hogy ez nem lehetséges mivel sokkal tovább tartott eljutnia az ajtóig, mint az a tárgyaláson állította. Ezután összeszólalkozott a 3-as számú és a 8-as számú esküdt, amely majdnem tettelegesséig fajult. Miután lecsendesedtek a kedélyek a 6-os számú esküdt szavazást kért, melyet a 10-es számú esküdt úgy módosított, hogy nyílt legyen. Ennek a szavazásnak a végeredménye az lett, hogy hatan mondták bűnösnek a fiút, és hatan mondták ártatlannak. A 2-es számú esküdt azért változtatta meg a döntését, mert alapos kétségei támadtak a fiú bűnösségével kapcsolatban. Véleményem szerint, ő is a *főút* mentén lett befolyásolva. Több dolog vezetett ahhoz, hogy módosítsa véleményét, először is az, hogy a 3-as számú esküdt leginkább semmibe vette, így irányába ellenszenv alakult ki. A 8-as számú esküdt ezzel szemben, meghallgatta és elfogadta a cukorka felajánlását is, így fokozatosan rokonszenv alakult ki irányába. Az öregember vallomásának bizonyításakor, pedig aktív résztvevő volt, ezáltal erős kognitív hatások érték, ami attitűdváltozást eredményezett. A 6-os számú esküdt, aki szavazást kért nem árulta el miért változtatta meg döntését. Véleményem szerint az ő befolyásolása a *mellékutas* feldolgozás révén valósult meg, amelyet a *társadalmi viszony* váltott ki. Ezt arra alapozom, hogy többször hangoztatta azt, hogy a fiú bűnös. Viszont voltak olyan szempontok is, amiket ő is elfogadott, hogy nem történhettek meg úgy, ahogy a tanúk állították. A legfontosabb viszont az, hogy többször összeszólalkozott a 3-as számú esküdtel, aki leszólta a 9-es számú idős urat. Azt látta, hogy a fiú ártatlansága pártján egyre többen lesznek azáltal, hogy sorra veszik a tárgyalás bizonyítékait és megdöntik azokat. Ezek révén eddigi véleményében bizonytalanná vált és mivel nem kapott megerősítést a bűnösség pártján állóktól, így megváltoztatta a véleményét.

A feszültség némi oldódását a hirtelen jött eső jelenti. Ekkor némi szünet következik az esküdtek vitájában. A 3-as számú esküdt meg próbálta megmagyarázni viselkedését a 4-es számúnak, aki viszont erre nem volt kíváncsi. Ezután többen felvetik, hogy oszlassák fel magukat, de ebbe nem mennek bele. A 8-as számú esküdt ezután a 4-es számúval kezd el azon a vádponton beszélni, mely azt állította, hogy a fiú nem emlékezett arra mit látott aznap este a moziban. Mivel a 4-es azt állítja, hogy ő maga minden körülmények emlékszik arra, hogy mit csinált korábban a 8-as kifogatta a hetéről, amelyből nem emlékezik minden részletre.

Ezután a 2-es számú esküdt a késre tér ki, hogy miként ölhetette meg az apját, akinél jóval alacsonyabb volt. A 3-as számú bemutatta a 8-ason, hogy ő miként szúrna le valakit, aki magasabb nála. Az esküdtek ekkor azt hitték, hogy a 3-as számú le akarja szúrni a 8-ast az előbbi vitájuk miatt. Az 5-ös számú, aki már korábban megváltoztatta a véleményét, megmutatta, hogy miképpen használják a rugóskést késeléskor. Ekkor megkérdezte, hogy az ott lévő 12-es számú esküdtet, hogy mi a véleménye, aki azt mondta, hogy nem tudja. Ezután oda ment a 7-es számú esküdthöz ugyanezt megkérdezni, aki azt mondta, hogy már unja az egészet. Olyan lépést tett meg, amitől több esküdt felháborodott, a fiú ártatlansága mellett foglalt állást. Döntését a többi esküdtnak nem akarta megmagyarázni. Az ő álláspontjának megváltozása, véleményem szerint a *mellékúton* ment végbe. A vita folyamán sokszor jelét adta annak, hogy az ő személyes bevonódása a témába alacsony, sokkal jobban foglalkoztatja az, hogy időben kiérjen a baseball meccsre.

A 8-as számú esküdt újabb szavazást kér, melyet kézfeltartással rendeznek le. Arra hogy a fiú nem bűnös kilencen szavaznak a két újabb „átálló” a 12-es és az 1-es számú esküdt voltak. A 12-es számú esküdt és az 1-es számú esküdt befolyásolása ekkor még a *mellékúton* megy végbe, mindketten a *társadalmi viszony* révén változtatják meg véleményüket. Mivel ekkora sok, a tárgyaláson bemutatott bizonyítékot cáfolt meg a 8-as számú esküdt, nem elképzelhetetlen, hogy ez befolyásolta őket véleményük megváltoztatására.

A szavazás végeredménye után a 10-es számú esküdt neki ront a többieknek, hogy nem hiszik komolyan azt, hogy a fiú ártatlan. Negatív társadalmi előítéletek befolyásolják a véleményét a fiúval kapcsolatban. Akkor fogja abba hagyni a monológját mikor az esküdtek ott hagyták és hátat fordítottak neki. Miután egyedül maradt a 4-es számú esküdt ülteti le, de ő egy különálló asztalnál foglalt helyet. Ekkor tért vissza a többi esküdt a helyére. A 8-as számú esküdt a megmaradt két másik esküdthöz fordul, hogy magyarázzák meg, miért tartják még

mindig bűnösnek a fiút. A 4-es számú esküdt ekkor elmondja, hogy a szemben lakónő látta, ahogy a fiú leszúrja az apját mivel a lakásban fel volt kapcsolva a villany, amit a gyilkosság után oltottak el. Ezt ő megdönthetetlen bizonyítéknak tartja, majd a 12-es esküdt befolyásolására tesz kísérletet, sikeresen. Mivel megváltoztatja a szavazatát, látható, hogy döntését a bizonytalanság befolyásolja a 12-es esküdtnek, így nyilvánvaló, hogy a társadalmi viszonyítás elve hat rá.

Amikor a 4-es számú esküdt leveszi a szemüvegét, hogy megdörzsölje az orrát a 9-es számú esküdt megkérdezi, hogy rosszul van-e. Ekkor emlékszik vissza arra, hogy a tárgyaláson a nő is ezt tette. Az 1-es és 5-ös számú esküdtek megerősítették, hogy ők is látták a nő cselekvését. Ebből következett le, hogy a tanú szemüveget hord, ezáltal nem láthatta az elhaladó vonat ablakain keresztül, a szemközti házban történt gyilkosságot. Mivel senki nem alszik szemüvegben. Ezt a foltot a nő orrán a 4-es számú esküdt is megerősítette és kijelentette, hogy ezt más nem okozhatta. A 8-as számú esküdt ekkor megkérdezte a 12-est, hogy tévedhetett-e a nő. Azt a választ kapta, hogy igen és a fiú nem bűnös. Ezután oda ment a 10-es számúhoz és megkérdezte tőle, hogy mi a véleménye és ő is fiú ártatlanságára szavazott. A 3-as számú esküdt továbbra is a fiú bűnössége mellett szavazott. A 4-es számú esküdt a fiú ártatlanságára szavazott, vagyis sikeresen meggyőzte, ami főúton ment végbe nála. Mivel ő maga is szemüveges volt illetve a korábbi bizonyításokban erősen belefojt, kikövetkeztethető, hogy erős kognitív munkát fejtett ki. Az attitűdváltozás is emiatt ment végbe, mivel személyesen is érintett volt abban, hogy a nő tanúvallomását kétségbe vonják, azért, mert szemüveg nélkül nem láthatta mi történt a szemben lévő házban. A 12-es számú esküdt szintén szemüveges volt így valószínűsíthetjük azt is akár, hogy a főúton ment végbe a meggyőzése, de mivel látszott rajta, hogy többször bizonytalan a hallottak megítélése felől, így őt továbbra is a *mellékúton* való meggyőzöttek közé sorolom. Mivel az 1-es számú esküdt is úgy emlékezett, hogy látta a tárgyaláson, a nő orrán, a szemüvege által okozott nyomokat és ezt megosztotta a többi esküdtel is. Ezért úgy gondolom, hogy mivel vissza kellett emlékeznie a pár nappal korábban történetekre, igaz hirtelen, de ő is erős kognitív munkát végzett. Az 1-es számú esküdt tekintetében ezért módosítom a korábban leírtakat, vagyis a *mellékútról* átsorolom a *főúton* való meggyőzöttek közé. A 10-es számú esküdtet a korábbi vehemens hozzáállása miatt, a főúton befolyásolt személyek közé sorolom, bár nem tudjuk miért változtatta meg döntését. Valószínűsítem, hogy az előítéletei miatt kiközösítették a csoportból, ezt szimbolizálta az, hogy külön asztalhoz foglalt, helyet miután mindenki faképnél hagyta. Ő pedig azzal, hogy a fiú ártatlansága mellett szavazott, két dolgot akart

megoldani. Az egyik, hogy szembesülvén azzal, hogy az előítéletei miatt akarta csak a fiú elítélését, erős belső vívódást eredményez, aminek feloldását ezzel akarta elérni. A másik befolyásoló tényező pedig az lehetett, hogy nem akart a csoporton kívül maradni ezért, hogy visszakerüljön a többi esküdttel együtt szavazott a fiú ártatlanságára.

Mivel nem maradt más csak a 3-as számú esküdt, aki a fiú bűnössége mellett szavazott, a 8-as számú esküdt megkérte magyarázza meg, miért van más véleményen. Miután felsorolta az összes bizonyítékot illetve azt bizonygatta, hogy ezek mind igazak csak a 8-as számú esküdt ferdítette el a valóságot. Miután a többiek nem szólnak semmit és rászegeznek tekintetüket, a pénztárcájából kiesett fényképet széttepi. A képen ő volt látható a fiával, akivel évek óta nem beszélt. A fiú bűnösségét nem azért akarta, mert valóban meg volt győződve a bűnösségéről, hanem a saját gyermekével való konfliktusát akarta így feloldani. Miután összetépte a fényképet, ő is a fiú ártatlanságára szavazott. Az ő befolyásolása a *főúton* ment végbe. Teljesen egyértelmű, hogy az egész cselekmény alatt ő fejtette ki a legnagyobb kognitív munkát. Minden bizonyítékot, amit a bíróság bemutatott valóságnak ismert el és nem fogadta el, a 8-as számú esküdt magyarázatait. A fiával való problémájára többször történt utalás, bár mindig hangoztatta, hogy ő nem hóhér. A film egy pontján majdnem összeugrott a 8-as számú esküdttel, amiből nem lett verekedés, de ezáltal is látható, hogy erős személyes bevonódás jellemezte.

A kutatás első fázisában azt figyeltem meg, hogy miként történik meg a személyek közötti befolyásolás. Az egyes esküdtek reakciót és narratíváját vizsgálva, megpróbáltam leírni, hogy a meggyőzés milyen úton megy végbe. A *főút* és *mellékút*, mint láthattuk nem mindig válik el élesen. Sokszor szembesültem azzal, hogy nehezen tudtam eldönteni, hogy az adott esküdt melyik úton változtatja meg az attitűdjét, a korábban meghozott döntésével kapcsolatban. Mivel kutatásomban először nem a befolyásolással foglalkoztam, hanem azzal, hogy a kisebbségi vélemény miként képes megváltoztatni, a csoportnormát, a következőkben ezt a folyamatot fogom bemutatni. Emiatt részletesebben elemezve a filmet, mint az előbbieken.

Miután az esküdtek elfoglalták a helyüket a szobában, a csoportvezető megszavaztatja őket, hogy a fiú bűnös vagy sem. A szavazás eredménye azt hozta, hogy tizenegyen szavazta a fiú bűnösségére és egy ellene. A többségi véleményen lévők, felsorolják, azokat az érveket melyek, az ő igazukat bizonyítják. Az első bizonyíték melyet a 3-as számú esküdt mutatott be, az öregember tanúvallomása, aki azt állította, hogy halotta a veszekedést az apa és a fiú között, majd a test levágódását a földre. Mikor kinyitotta a lakás ajtaját, látta a folyosón

elfutni a fiút, ezek után kihívta a rendőrséget. A 4-es számú tanú azt gondolja, hogy a fiú hazudott azzal kapcsolatban, hogy mit csinált a bűntény idejében. A fiú azt állította, hogy moziban volt, de nem emlékezett arra, hogy milyen filmet látott és nem látta senki se, be- illetve kijönni. A 10-es számú tanú közbe vág és elmondja azt, hogy őt mi győzte meg. A fiú lakásával szemközi házban lakó hölgy, a nagy meleg miatt nem tudott aludni. Mikor kinézett az ablakon, éppen látta amint a fiú leszúrja az apját, egy arra haladó magasvasúti szerelvény ablakain keresztül. Mivel gyerekkora óta ismerte a fiút biztos volt benne, hogy őt látta. Az időpont, amikor látta a nő a gyilkosságot, egyezett az öregember által mondottal. Az 5-ös számú tanú nem akart nyilatkozni arról, hogy miért tartja a bűnösnek a fiút. A 6-os számú tanút is a hölgy vallomása győzte meg illetve az, hogy aznap este már korábban veszekedtek, ekkor az apa megütötte a fiút és ez volt szerinte az indíték. A 7-es számú tanú szerint már minden bizonyítékot elmondtak az előtte szólok, ő azért is bűnösnek tartja, mert a fiú korábban, már nem egyszer került összetűzésbe a törvénnyel.

Ekkor a 8-as számú esküdt kap szót, aki egyedülként nemmel szavazott, mivel a csoport tagjai az ő véleményére kíváncsiak, hiszen nem értik, miért nem áll az ő oldalukon. Szerinte a fiú jobb ügyvédet érdemelt volna, aki megtámadja a vád tanúvallomásait, mert lehetséges, hogy tévedtek a szemtanúk.

A 3-as számú esküdt ekkor az egyik bizonyítékra, a rúgóskésre hivatkozik, hogy a fiú bevallotta, hogy a gyilkosság estéjén vette. Ezután a 8-as számú esküdt kérésére behozták a kést. A 4-es számú esküdt sorra veszi, hogy mi történt aznap este miután a fiú elment otthonról, a környéken vásárolt egy kést, majd találkozott a barátaival. Ezután elment moziba és hajnali háromkor a nyomozók fogták el, mikor haza ment. Erre mondja az esküdt, hogy ez nem igaz, mert a fiú nem emlékszik a filmekre, amiket látott, hanem hazament, megint összeveszett az apjával és akkor szúrta le. Mikor behozták a kést még azt is hozzá tette, hogy a kereskedő még soha nem látott azelőtt ilyen kést és emlékszik, hogy a fiúnak adott el egyet. Hirtelen a 8-as számú esküdt egy hasonló kést szúrt az asztalba, ami meglepte a többi esküdtet. Elmondta, hogy előző este elment arra a környékre, ahol a fiú vette a kést, majd egy élelmiszerboltban vásárolt egy ugyan olyat, hat dollárért. A 3-as és 4-es számú esküdt, nem tulajdonít jelentőséget annak, hogy bárki hozzájuthat egy ugyanolyan késhez. Ebből az is következtethető, hogy nem a fiú ölte meg az apját, hanem valaki más, csak a kés miatt, a fiúra terelődött a gyanú.

Mikor a 2-es számú esküdt megjegyezte, hogy milyen érdekes, hogy képes volt egy ugyan olyan kést venni, a 3-as számú esküdt azonnal semmisnek nyilvánította ezt az információt. A 3-as és 4-es számú esküdt a csoportnorma védőjeként lépnek fel, őket nevezi a szakirodalom *gondolatrendőröknek*.²⁸ Ezután a 8-as esküdt szavazást kér, de csak úgy, hogy a 11 másik esküdt titkosan szavaz. Ha szavazatuk továbbra is az, hogy bűnös akkor ő alá veti magát a csoportdöntésének és ő is megváltoztatja a véleményét. Viszont, ha valaki nemmel szavaz, akkor tovább tárgyalnak. A csoporttagjai elfogadták az ajánlatot.

A szavazáson egy esküdt arra szavazott, hogy nem bűnös. A 3-as számú esküdt, aki az egyik gondolatrendőr, elkezdi keresni, hogy ki volt az. Az 5-ös számú esküdtre támadt, abból kiindulva, hogy ő nem alkotott véleményt korábban. Viszont, nem az 5-ös számú esküdt szavazott nemmel, hanem a 9-es. Az idős úr el is mondja, hogy miért. Neki szimpatikus az esküdt bátorsága, hogy kiáll a véleménye mellett és ezért támogatja. Most, ha visszagondolunk Nemeth és társainak kísérletére, a rokonszenv mellett azért támogatja az öregember a másik esküdtet, mert válaszai szisztematikusan voltak felépítve és magabiztosnak tűnt a többséggel szemben.

Ekkor némi szünetet tartanak, hogy felfrissíthessék magukat és átgondolhassák a történeteket. A 7-es számú esküdt a 8-as számú esküdt meggyőzésére tesz kísérletet a mosdóban. Később a 6-os számú esküdt is ugyanerre tesz kísérletet.

A vita folytatását a 3-as számú esküdt kezdi el, azt hozza fel bizonyítéknak, hogy az alattuk lakó szomszéd, halotta a veszekedés, kiabálást és a test lezuhanását a földre. Majd látta a fiút elszaladni a lépcsőházban. Egy másik esküdt, pedig a szemben lakóhölgy vallomását idézte. Mikor a 8-as számú esküdt belekezdene, a véleményének bizonyításába szembe kerül a csoportban a 3-as számú esküdtel, aki rá sem hederít a dolgokra. Miután rendre intette, belekezd a bizonyításba. Véleménye szerint a gyilkosság pillanatában az alatta lévő öregember nem hallhatta a fiú hangját, mert akkor robogott el az ablaka előtt a magasvasút. Az egyik esküdt, aki korábban festet egy ilyen lakást, igazolja, hogy ilyenkor az ember a saját szavát sem hallja. Az 5-ös és 6-as számú esküdt azon tanakodnak, hogy tényleg nem hallhatott semmit az öregember, a vasút miatt. A 3-as számú esküdtünk, természetesen a csoportnorma védelmére kell azáltal, hogy elbagatellizálja ezt a bizonyítékot. Többen nem értik, hogy az öregember akkor miért állította azt, hogy halotta, annak ellenére, hogy az nem volt lehetséges. A 9-es számú esküdt, az öregember, elmondja, hogy szerinte miért, bár a 3-as

²⁸ Eliot R. Smith-Diane M. Mackie 2001. *Szociálpszichológia* Osiris Kiadó. Budapest 519

esküdt erre nem kíváncsi, aki goromba szavakkal illeti. Ekkor a 6-os számú esküdt az öreg védelmére kell, a 3-as számú esküdt agresszív, kötekedő viselkedése, kezd ellenszenvet szülni a csoport tagjai között. A pszichológia reaktancia állapota kezd megjelenni az esküdtek nagy részénél a 3-as számú esküdtel szemben.

A 9-es számú esküdt szerint, az öregember, aki azt mondta, hogy halotta és látta a fiút csak fontoskodni akart. Ezt arra alapozza, hogy öltözéke, rongyos volt és sántított, vagyis egy jelentéktelen ember benyomását keltette. Szerinte nem akart szándékosan hazudni, csak már maga is elhitte, amit mondott. Ekkor az 5-ös számú esküdt megváltoztatja a döntését, hogy a fiú nem bűnös.

A következő jelenetben a 11-es számú esküdt tesz fel kérdést, amiből már az szűrődik le, hogy a kisebbségi vélemény hatására, mások is elkezdenek gondolkodni azon, hogy a fiú ártatlan. Kérdésében arra vár választ, hogy ha a fiú valóban elkövette a gyilkosságot, akkor miért ment vissza órákkal később. A 4-es számú esküdt higgadtan, sorra veszi az eseményeket. A fiú azért ment vissza órákkal később, mert lenyugodott és rájött, hogy a kés alapján, hamar azonosítani tudnák a rendőrök. Látszólag az az érvelés megnyugtatta a 11-es számú esküdtet, hogy az öregember látta a lépcsőházban a fiút elszaladni. Mivel a 10-es esküdt magából kikelve szidja a kisebbséget a csoportvezetőnek kell csendre intenie. Ezután a 8-as számú esküdt új szavazást kér, melyhez joga van.

A szavazás alkalmával kilencen a fiú bűnössége mellett szavaznak hárman pedig ellene, ekkor a 11-es számú esküdt megváltoztatja véleményét arra, hogy nem bűnös. A 3-as számú esküdt, ekkor agresszívan vonja kérdőre a 11-est, hogy miért változtatta meg a véleményét, aki annyival magyarázza meg döntését, hogy alapos kétségei merültek fel. A következőkben azon tanakodtak az esküdtek, hogy az öregember miként jutott el az ajtóig, melyet kinyitva még látta a fiút elrohanni. Ahhoz, hogy ennek a kérdésnek a végére járjanak a 8-as számú esküdt bekérte annak a lakásnak az alaprajzát, ahol a gyilkosság történt. Mivel az öreg alattuk lakik, ezért elfogadják, hogy az a lakás is ugyan olyan. A különböző távolságok lemérése után, kísérletben is kipróbálja a 8-as számú esküdt, hogy eljuthatott-e az öregember 15 másodperc alatt az ágyától a lakásajtóig, mindezt sántítva. Amikor végére értek a kísérletnek kiderült, hogy 41 másodpercig tartott az út az öregembernek. Ekkor azt a következtetést vont le a 8-as esküdt, hogy az öreg csak azt hitte, hogy a fiút látta elfutni.

Ekkor a 3-as számú esküdt, ismét agresszívan neki esik a kisebbségnek, de leginkább a vezetőjüknek, aki válaszában némileg provokálja. A vita elmúlásával tartanak egy kis szünetet

mely után nyíltan szavaznak. A negyedik szavazás alkalmával hatan szavaznak a fiú bűnössége mellett és hatan ellene. Mint láthatjuk a csoportnorma, a korábbi egységes álláspontból, fokozatosan kezd megváltozni. A kisebbség azzal, hogy szisztematikusan, bizonyítja saját igazát és a meggyőzést nem agresszívan akarja elérni, saját véleményének átgondolásra készíti, a csoport többi tagját. A 3-as és 7-es számú esküdtek, mivel folyamatosan gúnyolódnak és agresszívan viselkednek a többi csoporttaggal szemben, fokozatosan ellenszenvenné válnak. A fiú bűnössége mellett a 4-es számú esküdt érvel hasonlóan szisztematikus módon, mint a 8-as számú esküdt, hogy az a többi esküdtnél is szimpatikus. A 3-as és 10-es számú esküdtet döntésükben, ha nem is bevallottan, de befolyásolják az előítéleteik.

A vitában beállt szünet után a 10-es számú esküdt felveti, hogy oszlassák fel magukat, és bízzák a döntést egy másik esküdtszékre. A 8-as számú esküdt egy vitát kezdeményez a 4-es számú esküdtel az egyik vádpontban. Korábban felsoroltuk, hogy azzal védekezett a fiú, hogy a gyilkosság idején moziban volt, bár nem emlékezett a filmek címére sem a szereplők nevére. A 4-es számú esküdt azt mondja, hogy ő mindenre emlékszik, a 8-as számú pedig azt akarja bizonyítani, hogy abban a lelki állapotban képtelenség bármire is emlékezni. Ezt kísérlettel akarja bizonyítani pár napra visszamenőleg megkérdezte mit csinált. A hétfőn látott mozifilmnek a szereplőit már nem tudta megmondani. Ezzel akarta az egyik gondolatrendőrt pozícióját megingatni, illetve egy újabb bizonyítékot megsemmisíteni.

A 2-es számú esküdt egy újabb gondolattal áll elő, melyben arra keresi a választ, hogy a fiú miként volt képes leszúrni a nála magasabb apját. A 3-as számú esküdt bemutatja a 8-as számú esküdtnél, hogy miként történhetett a szúrás. Egy pillanatra az összes esküdt felhőrdül, mert azt hiszik, hogy le fogja szúrni ellenfelét. Ekkor az 5-ös számú esküdt elmagyarázza, személyes tapasztalata folytán, hogy egy ilyen rugós késsel nem úgy szúrnak, hogy föntről lefelé, hanem alulról felfelé. A 8-as megkérdezte a vele szemben álló 12-es esküdtet, hogy mit gondol erről, majd oda megy a 7-es számúhoz, hogy neki mi a véleménye. Ő megváltoztatja, a korábbi véleményét arra, hogy a fiú nem bűnös. Ekkor a 11-es számú esküdt felháborodásának ad hangot. Az esemény után ismét szavazást tartanak.

Ennél a szavazásnál megfordul a csoportnorma, ugyanis kilencen szavaznak arra, hogy a fiú nem bűnös. A 7-es a 12-es és az 1-es számú esküdt is arra szavaz, hogy a fiú nem bűnös. Ekkor a 11-es számú tanú felállva kezdi el ostromozni a többi csoporttagot. Mondandójában az előítéleteit zúdítja rájuk, nem pedig bizonyítékokat vagy ésszerű érveket. A csoporttagok úgy

fejezik ki nem tetszésüket, hogy egyesével fölállnak az asztaltól és elfordulnak tőle, még a vele egy véleményen lévők is. A 4-es számú esküdt inti fegyelemre. Miután elvonult egy másik asztalhoz a szobában az esküdtek visszatérnek a helyükre. A 8-as számú esküdt fogalmazza meg, hogy „mindenféle előítélet csak bemocskolja az igazságot”, illetve nem könnyű az embereknek megválni az előítéleteiktől.

Mivel a csoportokat emberek alakítják ki, akik különböző társadalmi rétegekből származnak, nem képesek mindig felülkerekedni saját előítéleteiken. A csoportnorma kialakulása a tagok interakciója révén alakul ki, a tagok pedig sokszor beleszövik a véleményüket, meggyőződésüket interakciójukba és ezáltal döntéseikbe is. Korábban láttuk, hogy az 5-ös számú esküdt megváltoztatta véleményét, amit az is kiválthatott, hogy a 3-as és 10-es számú esküdtek többször utaltak a fiú hátrányos származására. Ő bevallotta, hogy hátrányos helyzetű környéken nőtt fel, amitől szabadulni akar, mind a mai napig. A 11-es számú esküdtet is bántották az előítéletek, mivel többször utaltak rá, hogy csak bevándorló. A 9-es számú esküdtet, pedig a 3-as számú esküdt bántotta goromba szavakkal életkora miatt.

A 8-as számú esküdt a jelenet után kérdést intéz a kettő másik esküdthöz, hogy miért gondolják még mindig azt, hogy a fiú bűnös. Erre a kérdésre a 4-es számú, hoz fel érveket. Szerinte a nő, aki látta a fiút, ahogy megöl az apját, az az egyik legfontosabb bizonyíték. A nő látta, ahogy a fiú leszúrja az apját a szomszéd házban, mindezt az ott haladó vonat ablakain keresztül. Szerinte és a 3-as számú esküdt szerint ez megdönthetetlen bizonyíték. Okfejtése után a 12-es számú esküdthöz fordul, hogy neki mi a véleménye erről a bizonyítékról, illetve kérdőre vonja, hogyan szavazhatott arra, hogy nem bűnös a fiú. Korábban említettem, hogy ő is a csoportban a gondolatrendőr szerepét tölti be, így a gyengébb csoporttagot vissza akarja állítani az ő oldalukra.

A 3-as számú esküdt új szavazást kér, de mielőtt lezajlana a 12-es esküdt megváltoztatta a véleményét arra, hogy a fiú bűnös. Ekkor felveti, hogy oszlassák fel magukat, mert döntésképtelenek, mindezt a 8-as számú esküdtnak szegezve. A 4-es számú miután lecsitította, elő áll egy konszenzusos megoldással. Beszéde közben leveszi a szemüvegét és megdörzsöli az orrát. Ekkor a 9-es számú esküdt a szavába vág és megkérdezi, hogy rosszul van-e. Az idős ember megjegyzi, hogy a nő is megdörzsölte az orrát a tárgyalás alatt és két hasonló folt volt látható rajta. Az 5-ös számú esküdt is alátámasztja az idős úr elmondását, azzal, hogy ő is emlékszik az esetre a tárgyaláson. Majd folytatta, hogy a hölgy azért, hogy letagadja a korát nem viselt szemüveget. A 3-as számú esküdt ismét agresszívan támadja az

öregembert, mert nem gondolja, hogy jelentősége lenne annak, hogy szemüveges volt-e a hölgy, vagy sem. A 6-os számú esküdtnak betelik a pohár és szavakkal csitítja le a 3-as számú esküdtet. Miután a vita véget ért, és az 1-es számú esküdt is alátámasztotta az öregúr állítását, a 8-as számú esküt megkérdezte a 4-es számút, hogy más okozhatta-e ezt a hölgy orrán. A válasz erre az volt, hogy semmi más nem okozhatta. A 3-as számú esküdt ismét semmisnek nyilvánítja a bizonyítékot, mivel elfogadja igaz, hogy a hölgy hiúságból nem viselt szemüveget, de a gyilkosságot az otthonából látta, így akkor vele volt a szemüvege. A 8-as számú esküdt ekkor megkérdezi, hogy alváshoz visel-e szemüveget, melyre nemleges választ ad a 4-es számú esküdt.

Ebből következtette le, hogy a nő nem láthatta az eseményeket éjszaka, mert nem volt rajta szemüveg. A 3-as számú esküdt szerint nem biztos, hogy a nő nem látott semmit és az sem biztos, hogy távol vagy közel látó, egy biztos a nő vallomása igaz. A 8-as számú esküdt ekkor megkérdezi a 12-es számútól, hogy tévedhetett-e a nő. Azt a választ kapja, hogy lehetséges a nő tévedett. Oda megy az eddig külön asztalnál ülő 10-es esküdthöz és megkérdezi, hogy szerinté bűnös-e a fiú. Azt a választ kapja, hogy nem bűnös. A 4-es számú esküdt is belátja, hogy a hölgy vallomására nem lehet alapozni, így mivel komoly kétségei merültek fel arra szavaz, hogy a fiú nem bűnös. Ezek után már csak a 3-as számú esküdt van egyedül azon a véleményen, hogy a fiú bűnös. A többi esküdttel szemben, kitart álláspontja mellett. A 8-as számú esküdt megkéri, indokolja meg, hogy miért ragaszkodik ahhoz, hogy a fiú bűnös.

Felsorolja azokat a bizonyítékokat, amelyeket korábban már mind megcáfoltak. Azzal vádolja a 8-as számú esküdtet, hogy kiforgatja a szavakat, mivel a napnál világosabb, hogy a fiú hazudik és ezáltal egyértelmű számára a bűnössége. Mikor a tárgyalásról készült jegyzeteit keresi, a tárcájából kiesik a fiával közös fényképe. A többi esküdt némán figyel, majd miután meglátja a fiáról készült képet dühében széttépi, és arra szavaz, hogy a fiú nem bűnös.

.A megfogalmazott hipotézisem a következő volt: *A befolyásolás hatással van a csoport döntéshozatalára. A csoport döntéshozatalában pedig szerepe van a csoportnormának.* A film kezdetén az esküdtek szélsőséges véleménye, hogy a fiú bűnös, alakította a csoportnormát. Az egyetlen más vélemény lévő esküdt sem volt biztos a fiú ártatlanságában, de voltak számára olyan dolgok melyek elbizonytalanították. Emiatt szavazott arra, hogy a fiú ártatlan. A fiú bűnösségét három esküdt vélelmezi a legjobban, a 3-as, 4-es és a 10-es esküdt. Az ő személyes bevonódásuk kétséget kizáróan *magas*. A legszimpatikusabb közülük a 4-es számú esküdt, akinél kiderült, hogy tőzsdeügynökként dolgozik. Szemüveget és öltönyt viselt,

dohányzott és újságot olvasott, vagyis egy értelmiségi ember benyomását keltette, akinél számítani lehet arra, hogy véleményét tényekre alapozza, nem pedig az érzelmeire. A 10-es számú esküdt véleményét az előítéletei befolyásolták, melyet minden felszólásakor hangoztatott. A 3-as számú esküdtet is a negatív érzelmei befolyásolták, amelyek a fiával való rossz viszonya miatt alakultak ki. Hármuk attitűdjeiknek a megváltoztatása, kizárólag a *főúton* ment végbe.

A *közepes* bevonódással rendelkező esküdtek a következők voltak: a 2-es, 5-ös, 7-es, 9-es, 11-es. A 2-es, 9-es és 11-es esküdtek miután elkezdtek átgondolni korábbi döntésüket a befolyásolás hatására a korábban egyedül lévő, 8-as számú esküdt, segítségére voltak abban, hogy szempontjait, bizonyításait alátámasszák. Az 5-ös számú esküdt az elején nem nyilatkozott arról, hogy miért tartja a fiút bűnösnek, később pedig mikor megváltoztatta véleményét inkább azért tette, mert sokat szidták a nyomortelepen élőket, ahonnan ő is származott. A 7-es számú esküdt, aki folyamatosan cukkolta a többieket, illetve a fiú bűnösségét hangoztatta az idő múlásával már csak szabadulni akart, hogy kijusson a baseball meccsre. Ezért változtatta meg a döntését, ami miatt többen megorroltak rá. Láthatjuk, hogy náluk nem csak a *főúton* ment végbe a befolyásolás, hanem a *mellékúton* is.

Az *alacsony* érdeklődéssel a következő esküdtek voltak, az üggyel kapcsolatban: az 1-es, 6-os és 12-es, ők voltak azok, akiknek a befolyásolása a *mellékúton* ment végbe, leginkább. A legkisebb érdeklődést a 12-es számú esküdt tanúsította az ügy irányába, véleményét két alkalommal is módosította. Az 1-es számú esküdt igaz elnökként vett részt, de részéről nem történt jelentős megnyilatkozás, a negyedik szavazás alkalmával már a fiú ártatlansága mellett szavazott. Igaz kutatásomban őt is a *főúton* való befolyásoltak közé soroltam, mert a női tanúnál felmerülő szemüveg problémánál, ő is rájön, hogy látta a pirosodást az orrán. A hirtelen jött felismerés, pedig erős kognitív munkát feltételez. A 6-os számú esküdt, hogy pontosan miért változtatta meg döntését csak feltételezésünk lehet. Valószínűsítem, hogy több különböző hatás érte, de leginkább véleményem szerint az befolyásolta, hogy a számára szimpatikus öregurat, a 3-as számú esküdt többször támadta verbálisan. Emiatt a pszichológiai reaktancia állapota befolyásolta legjobban döntését.

A 3-as számú esküdt viselkedése ártalmasan hatott, a fiú bűnösségének pártján állok számára. Az látható, hogy az elítélést támogatók között, megpróbált vezérré válni. Minden egyes alkalommal mikor a 8-as számú esküdt, egy-egy bizonyítékot cáfolat alá vesz, egyre agresszívbabban lép fel. Ez odáig fajul, hogy egyszer majdnem megtámadta a nyolcas esküdtet.

A többi esküdt érezve azt, hogy kizárólag az ő által jóváhagyott információk számítanak, fokozatosan módosítják véleményüket. A 11-es számú esküdt fogalmazta meg legjobban az előbb leírt állapotot: „*Nem értem mért kéne akár hozzájuk, akár magukhoz húznom. Én csak kérdéseket teszek fel.*” Emellett az is befolyásolhatta a többieket, hogy érezték valami nincs rendben amiatt, hogy nagyon erőszakosan ragaszkodik a fiú elítéléshez.

A 8-as számú esküdt ezzel szemben, nem agresszívan képviselte álláspontját, hanem a többiek számára szimpatikusan. Az első pillanattól kezdve kompromisszum készségről tett tanúbizonyságot és miután több esküdt is mellé állt, hagyta őket is, hogy kifejtsék véleményüket, meglátásukat. A kisebbségi vélemény emiatt is képes volt arra, hogy megváltoztassa a csoportnormát. A fiú bűnösségét hangoztatók csak azt tudták felhozni, amit a tárgyaláson a tanúk mondtak. Az ártatlansága mellett lévő 8-as számú esküdt először abból indult ki lehetséges, hogy tévedtek a tanúk és mivel a fiú ügyvédje se volt a legeltökéltebb, valószínűleg nem figyelt oda a sok egymásnak ellentmondó részletre. Azáltal, hogy minden egyes bizonyítékot többször szisztematikusan átvett, és amelyet lehetett cáfolt, ezáltal lehetővé tette a többieknek, hogy átgondolják korábbi véleményüket.

Addig, amíg a kisebbségi véleményt felvállaló 8-as számú esküdt sikeresen befolyásolta a többi esküdtet lépésről-lépésre, a többségi vélemény védőjeként fellépők csak ugyanazt tudták mindig felhozni. Vagyis láthatjuk, hogy a kompromisszumkészség, az alátámasztott érvelés és a szisztematikus feldolgozás célravezetőbb, mint ugyanazon érvek folyamatos ismételése még akkor is, ha logikus érveket hoznak fel vele szembe.

4. Következtetés

A kutatásom hipotézise az volt, hogy a befolyásolás hatással van a csoport döntéseire és, hogy a csoport döntéseit befolyásolja a csoportnorma. Mint láttuk a kezdeti szélsőséges csoportnorma, miszerint a fiú bűnös, a film végére teljesen megváltozik és ártatlannak fogják tartani. A folyamat mely megváltoztatta a csoport korábbi döntését, a befolyásolás révén ment végbe. Petty és Cacioppo az *Elaboráció Valószínűségi Modelljét* alkalmaztam a befolyásolást vizsgáló kutatásom alatt. Azt vizsgáltam, hogy az egyes befolyásolások alkalmával az esküdtek, mely utat választják a véleményük megváltoztatásakor. A főúton befolyásoltak közé, azokat az esküdteket soroltam, akik jelentős kognitív munkát végeztek, mikor a korábbi véleményüktől eltérő üzenettel szembesültek. A mellékúton befolyásoltak közé pedig azokat

az esküdtek állítottam, akiknél nem derült ki, hogy miért változtatták meg korábbi döntésüket, vagy azért mert, az attitűdváltozást valamilyen hatás váltotta ki.

Kutatásomból látható, hogy annak a kimutatása, hogy a befolyásolás milyen módon megy végbe nagyon nehéz. Olykor szinte lehetetlen, mert nagyon vékony az a határ, ami elválasztja egymástól a két lehetséges befolyásolási módot. Nem lehet azt mondani, hogy az attitűdváltozás kizárólag az egyik vagy másik módon megy végbe. Valószínűbb, hogy a befogadó mikor szembesül a feléje irányuló üzenettel, a két lehetséges út valamilyen keverékét fogja alkalmazni. Természetesen ez nagyban függ a befolyásolás érveinek minőségétől és attól, hogy az attitűdváltozás számára előnyös helyzetet teremt számára.

A csoport döntéseinek vizsgálatánál Charlan Nemeth és munkatársainak: *A kisebbségi válaszok mintái, és befolyásuk a többségre*; című kutatását vettem alapul. Azt állítják, hogy a többség akkor kezdi el átgondolni korábbi véleményét, amikor azzal szembesül, hogy a kisebbségnek szilárd elképzelése van. Mindezt az elképzelést nem azzal támasztja alá, hogy folyamatosan csak ismétli önmagát, hanem válaszait rendszerbe foglalja. Illetve akkor sikeresebb a kisebbségi befolyásolás, ha nem csak a „zöld” válasz lehetséges, hanem a „kékeszöldet” is.

A filmben a 8-as számú esküdt kínálta fel azt a lehetőséget, hogy más is válasz lehetséges, nem csak az, hogy a fiú bűnös. Az első szavazás alkalmával látható volt, hogy voltak azok az esküdtek, akik azonnal arra szavaztak, hogy a fiú bűnös, míg többen csak ezután szavaztak erre a lehetőségre. Ebből láthatjuk, hogy az esküdtek nagy részének véleményét a csoportnorma befolyásolta. Ahogy haladt előre a bizonyítékok megvitatása egyre többen estek gondolkodóba, hogy lehet még sem ölhete meg a fiú az apját. A fiú bűnösségét állítók elkövették azt a hibát, hogy véleményüket folyamatosan ismételték és nem voltak nyitottak a kompromisszumra. Illetve tudjuk, hogy a 3-as és 10-es esküdt az előítéleteit is beleszötte abba a véleményébe, hogy a fiú bűnös. Közülük a 4-es számú esküdt volt az, aki a szisztematikusan sorolta fel a vád állításait, és amikor kellett a kompromisszumra is képes volt.

Ezzel szemben a 8-as számú esküdt véleménye nem az volt, hogy biztosan ártatlan a fiú, hanem árnyaltabban fogalmazta meg, hogy vannak kétségei a hallottakkal kapcsolatban. A másik, ami miatt szimpatikusabb volt a többiek szemében az volt, hogy mások is elmondhatták a véleményüket, ezáltal sokkal inkább magukénak érezték. Ezzel szemben a bűnösség pártján lévők véleményét leginkább hárman képviselték a 3-as, 4-es és 10-es számú esküdt. A bizonyítékok szisztematikus átgondolásában szintén részt vehetett a többi esküdt is.

Összefoglalva a csoporton belüli döntéseket nagymértékben befolyásolja a csoportnorma. Mivel a csoportot emberek alkotják, akiknek meggyőződését és véleményét előítéleteik befolyásolják, ezáltal személyes beállítódásaik hatással vannak a csoportvéleményén kialakulására. Az emberek döntéseikben megpróbálnak mindig az „igazságosságra” törekedni. Viszont mikor a csoportban van a személy nem mindig képes ennek a tulajdonságnak eleget tenni. A csoportnak való megfelelés vágya, elnyomja az „igazságosság” irányába való törekvést. Azáltal, hogy az egyik esküdt más véleményt fogalmazott meg, lehetőség nyílt arra, hogy módosíthassák korábbi véleményüket. A véleményük megváltoztatását, a 8-as számú esküdt, a befolyásolás révén érte el. Olyan érveket vetett fel, melyeket átgondolva, sikeresen tudtak magukévá tenni, ezáltal pedig könnyebben módosították korábbi véleményüket.

Amennyiben tanácsot kéne megfogalmaznom másoknak, hogy hasonló helyzetben mit tegyenek, azt egy szóval tudnám leírni: gondolkodjanak. A csoportnyomástól nehezen tudjuk magunkat függetleníteni, ezért képességeinkhez mérten fejtsünk ki erős kognitív munkát. Minden véleményt hallgassunk még, és amennyiben valamelyiket megalapozottnak tartjuk, akkor fogadjuk el és módosítsuk attitűdünket. Amire még fontos, hogy hallgassunk az a „lelkünk”. Amennyiben olyan döntést hozunk, ami szembe megy az „igazságra” való törekvésünkkel, azt a belső hang jelezni fogja, különböző fiziológiai megnyilvánulásokkal. Ebben a helyzetben, igaz könnyebben esünk bele a befolyásolás csapdájába, viszont valószínűleg feloldjuk azt az ellentmondást, ami a belső „békénk” és a csoportnorma miatt hozott döntésünk, közé ékelődött.

Tartalomjegyzék

1.	Bevezetés.....	1
2.	Elméletek.....	3
3.	Kutatás	15
4.	Következtetés	32
5.	Felhasznált irodalom	36

5. Felhasznált irodalom

1. Adamik Tamás, A. Jászó Anna, Aczél Petra 2005. *Retorika* Osiris Kiadó. Budapest
2. Aczél Petra 2012. *Médiaretorika* Magyar Mercurius Kiadó. Budapest
3. Pataki Ferenc 1980. *Csoportlélektan* Gondolat Kiadó. Budapest
4. Em Griffin 2003. *Bevezetés a kommunikáció elméletbe* Harmat Kiadó. Budapest
5. Eliot R. Smith-Diane M. Mackie 2001. *Szociálpszichológia* Osiris Kiadó. Budapest
6. Elliot Aronson 1987. *A társas lény Tizenegyedik kiadás* KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest
7. Anthony Pratkanis & Elliot Aronson 1992. *A rábeszélőgép, élni és visszaélni a meggyőzés mindennapos mesterségével* AB OVO. Budapest
8. Forgács József *A társas érintkezés pszichológiája Tizennyolcadik kiadás* Kairosz Kiadó. Budapest
9. Csepeli György 2001. *Szociálpszichológia* Osiris Kiadó. Budapest
10. Lengyel Zsuzsanna 2002. *Szociálpszichológia Szöveggyűjtemény* Osiris Kiadó. Budapest
11. Atkinson & Hilgard, Edward E. Smith, Susan Nolen-Hoeksema, Barbara L. Fredrickson, Geoffrey R. Loftus 2005. *Pszichológia Harmadik átdolgozott kiadás* Osiris Kiadó. Budapest
12. Robert B. Cialdini 2009. *Hatás, A befolyásolás pszichológiája* HVG Kiadó Zrt. Budapest
13. Síklaki István 1994. *A meggyőzés pszichológiája* Scientia Humana, Budapest
14. Lawrence R. Frey 2002 *New Direction in Group Communication* Sage Publications, Inc. USA
15. Reginald Rose 1957. *A tizenkét dühös ember* United Artist. USA